

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка**

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра мов і методики їх викладання

Кваліфікаційна робота
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 013 Початкова освіта
на тему:

**ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІ ІЗ КЛІПОВИМ МИСЛЕННЯ
ЗАСОБАМИ СЛІСК-НАВЧАННЯ**

Виконала:
студентка II курсу, 21-М
групи
Спеціальності 013
«Початкова освіта»
Титок Вікторія
Володимирівна

Науковий керівник:
к. пед. н., доцент
Михайленко Олена
Вікторівна

Роботу подано до розгляду «___» _____ 20__ року.

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри дошкільної та початкової освіти протокол № _____ від «___» _____ 20__ р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

Ірина ТУРЧИНА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ КЛІПОВИМ МИСЛЕННЯМ.....	11
1.1. Суть, структура та специфіка поняття «читацька компетентність».....	11
1.2. Кліпове мислення як провідна ознака сучасних дітей.....	24
1.3. Click-навчання у роботі з дітьми-кліперами.....	32
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ-КЛІПЕРІВ.....	42
2.1. Виявлення рівня читацької компетентності молодших школярів... ..	42
2.2. Експериментальна перевірка готовності учителів до роботи із кліперами у контексті формування читацької компетентності	50
2.3. Експериментальна методика по формування читацької компетентності учнів за допомогою Click-навчання.....	57
2.4. Перевірка й аналіз результатів педагогічного експерименту.....	71
Висновки до розділу 2	75
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	87

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ЕК – експериментальний клас.

КК – контрольний клас.

НУШ – Нова українська школа.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Зважаючи на те, що протягом 2020–2023 років діяльність початкової ланки освіти є спрямованою на долаття викликів різного походження та відповідного адаптування до максимально нестандартних ситуацій, причиною яких спершу були карантинні обмеження через пандемію COVID-19, а потім – складна соціально-політична обстановка, спричинена російською агресією, проблема формування читацької компетентності загострилася, адже дистанційне навчання та фрагментарне, через повітряні тривоги, очне загострювало і без того виражену проблему «кліповості» мислення молодших школярів. Проте, підпорядковуючись нормативно-правовій базі, що регламентує роботу початкової школи та й просто перебуваючи на місці, що відповідає рівню знань та кваліфікації, сучасний педагог має використати кліповість мислення дітей не як пояснення своєї неспроможності сформувати в них читацьку компетентність, а як додаткове джерело для натхнення та пошуку сучасних прийомів формування дитини-читача.

Проаналізувавши методологічну базу ми пересвідчилися в цьому, адже Державний стандарт, який визначає читацьку компетентність як ключову, орієнтує освітян на формування любові до читання [3], а не просто механічної діяльності, орієнтованої на максимально високу швидкість. Закон України Про освіту визначає спільним для усіх компетентностей серед інших читання із розумінням, тобто усвідомлене, осмислене і таке, що викликало бажання висловити власну думку – позицію читача. У цьому ж напрямку освітян орієнтує і Концепція Нової української школи, визначаючи також читацьку компетентність ключовою. Реагуючи відповідним чином на вимоги до рівня знань дітей, їхні потреби та можливості, неможливо не врахувати таку ознаку їхнього мислення, як кліповість, яку тривалий час розглядали, як перешкоду для навчання та причину неуспішності. Зважаючи на те, що процеси

глобалізації та інформатизації сприяють загостренню названої проблеми, а дослідження кліповості мислення у зв'язку із її позитивними ознаками не є численними, ми вважаємо за необхідне звернути увагу саме на можливості використання кліповості, як того фактору, що сприятиме формуванню читацької компетентності молодших школярів, а недостатньо вивченої методики Click-навчання – як інструменту впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Читацька компетентність перебувала і продовжує перебувати у полі зору ряду дослідників, адже є ключовою та потребує ретельного вивчення. Серед тих, у чиєму колі наукових інтересів є читацька компетентність маємо виділити таких дослідників: А. Андрєєва, М. Вашуленко, О. Вашуленко, А. Вітченко, Г. Волошина, О. Ісаєва, Н. Коваль О. Компаній, Л. Красна, В. Мартиненко, А. Панченков, К. Пономарьова, К. Ритова, О. Савченко, Е. Соломка, І. Старагіна, В. Терещенко, Г. Токмань, А. Фасоля, Т. Хорошковська, Н. Чепелєва, О. Шкловська, В. Шуляр, Т. Яценко тощо. Перелічені науковці визначають читацьку компетентність як інтегровану особистісну якість, яка активно формується та планомірно розвивається у системі різних шкільних освітніх дисциплін і вдосконалюється упродовж життя.

Наступний компонент проблеми, що ми досліджуємо – «кліповість» мислення. Вона теж не є абсолютно новою для сучасних науковців. Кліповість мислення як специфічну ознаку, притаманну дітям нового покоління досліджували такі науковці, як Г. Гич, Д. Горлач, Д. Долгова, І. Березовська, І. Книш, К. Мітягіна, М. Літвінова, Н. Довгополова, О. Шалагіна, С. Дмитренко, Н. Харченко, Т. Удовицька, Т. Семеновських та інші.

Не зважаючи на достатньо ґрунтовне висвітлення компонентів обраної нами проблеми, вивчення процесу формування читацької компетентності у взаємозв'язку із кліповістю мислення та за умови використання методики Click-навчання не є належним чином представленою у сучасній освітній теорії

та практиці. Це й пояснює наш вибір теми для вивчення та обумовлює **актуальність дослідження.**

Мета дослідження – науково обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики Click-навчання для формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням.

Для досягнення нашої мети було визначено **основні завдання:**

1. Здійснити системний аналіз наукової та науково-методичної літератури щодо проблеми формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням засобами Click-навчання.

2. Дослідити рівень готовності сучасних учителів до формування читацької компетентності учнів, що мають кліпове мисленням засобами Click-навчання.

3. Визначити наявність взаємозв'язку між кліповістю мислення сучасних дітей та формуванням читацької компетентності.

4. З'ясувати перспективи використання методики Click-навчання для підвищення рівня читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням

5. Перевірити під час навчального експерименту рівень сформованості читацької компетентності учнів та ефективність методики Click-навчання для його підвищення. Отримані результати опрацювати статистично та методично інтерпретувати.

Об'єктом дослідження є процес формування читацької компетентності учнів молодшого шкільного віку, що мають кліпове мислення.

Предметом дослідження є формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням засобами click-навчання.

Для реалізації поставлених завдань було використано такі методи наукового дослідження:

а) теоретичні: аналіз, порівняння, синтез та узагальнення теоретичних даних, представлених у психолого-педагогічній літературі;

б) емпіричні: цілеспрямоване спостереження за показниками сформованості читацької компетентності, ознайомлення з педагогічним досвідом учителів; анкетування, співбесіди, статистичне опрацювання результатів; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний), кількісний та якісний аналіз експериментальних даних та обробка результатів дослідження.

Теоретичне значення кваліфікаційної роботи обґрунтовується тим, що було узагальнено та систематизовано теоретичні відомості про Click-навчання та його можливості щодо формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням.

Практичне значення дослідження обґрунтовується тим, що було адаптовано та апробовано методичну систему Click-навчання, виявлено її позитивний вплив на процес формування читацької компетентності кліперів.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження були апробовані під час участі в трьох наукових конференціях:

1. VI Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції» (Мукачево, 27-28 жовтня 2022 року). Тема доповіді: «Формування читацької компетентності молодших школярів».

2. III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти» (Рівне, 18 травня 2023 року). Тема доповіді: «Формування читацької компетентності сучасними технологіями на заняттях української мови і літератури в початковій школі».

3. Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців та студентів «Сучасна освіта: досвід і новаторство» (Чернігів, 28 березня 2023 рр.) Тема доповіді: «Сучасні тенденції інноваційних процесів Нової української школи».

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи було опубліковано тези конференцій та одну фахову наукову статтю:

1. Матющенко В.В. Формування читацької компетентності молодших школярів. Збірник тез доповідей за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції 27-28 жовтня 2022 року. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції. Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2022. С. 222–224.

2. Матющенко В.В. Формування читацької компетентності сучасними технологіями на заняттях української мови і літератури в початковій школі. Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти: матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (18 травня 2023 року). Рівне: РДГУ, 2023. С.74–75.

3. Матющенко В.В. Сучасні тенденції інноваційних процесів Нової української школи. Сучасна освіта: досвід і новаторство. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців та студентів (28 березня 2023 рр.). Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. С.23–24.

4. Михайленко О.В., Титок В.В. Прийоми формування читацької компетентності учнів молодшого шкільного віку із кліповим мисленням. «Перспективи та інновації науки». Випуск № 14(32) 2023. С.325–338.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось упродовж 2022–2023 н.р. на базі Карпилівського закладу загальної середньої освіти I–III ступенів та Деснянського ліцею Деснянської селищної ради Чернігівської області. В умовах експерименту перебували 4 вчителі початкових класів Карпилівського закладу загальної середньої освіти I–III ступенів та 5 учителів Деснянського ліцею Деснянської селищної ради Чернігівської області. А також по 17 учнів експериментального 3-В та контрольного 3-Б класів.

Структура виконаного дослідження обумовлена його метою та завданнями і складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, який містить 46 найменувань та додатків. Роботу викладено українською мовою на 103 сторінках, з яких основного тексту –81 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ КЛІПОВИМ МИСЛЕННЯМ

1.1. Суть, структура та специфіка поняття «читацька компетентність»

Державний стандарт початкової освіти, Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти, Концепція національного виховання, Концепції сучасного українського виховання трактують читання як засіб, що допомагає особистісному розвитку та становленню учня, його навичкам адаптуватися до суспільства, яке вирішує задачі формування відповідального, ініціативного та компетентного громадянина. Названі документи визнають необхідність формування в учнів освітніх компетентностей, основних читацьких умінь та знань, прийомів сприймання та розуміння тексту, опанування технічного боку читання. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки вивчаються проблеми залучення, спрямування школярів до читання (О.Савченко, В. Мартиненко, Т. Хорошковська, К. Ритова та ін.). Це питання є дуже важливим, адже перші 10 років життя дитини є тим часовим проміжком, у продовж якого формується читацька діяльність узагалі, вирішується питання ставлення читача-початківця до книги (більш активне, помірно активне, пасивне чи помірно пасивне). У сучасній початковій школі метою літературного читання є формування читача, що вміє повноцінно сприймати літературний твір та працювати з ним до читання, під час читання та після читання. Специфіка літературного читання полягає в інтеграції з іншими предметами, що робить його провідним у системі формування функціональної грамотності молодших школярів [8]. Сам процес читання у контексті становлення читацької особистості молодшого школяра трактується

дослідниками через специфіку його змісту. Так, К. Ритова вважає, що читання як процес є пов'язаним із розвитком теоретичного мислення [27].

Т. Хорошковська наполягає на тому, що сучасний урок читання – це цілісна взаємозалежна система закономірностей, за яких визначальним та системоутворювальним є психологічний фактор [40]. В. Мартиненко трактує читання як процес формування універсальних навчальних процесів молодших школярів [10]. Академік О. Савченко дотримується теорії формування оптимальної читацької діяльності учнів молодшого шкільного віку, пропонуючи модель самостійної читацької діяльності. У відповідності із цією моделлю, кваліфікований компетентний читач вільно орієнтується у світі книжок, має необхідні читацькі вміння, які дають змогу зробити вибір на користь найбільш тематично чи ситуативно доречної книжки, зміст якої читач у змозі усвідомити, осягнути. Адже технічною стороною читання, під контролем учителя, може оволодіти кожна дитина, раніше чи пізніше, проте робота над усвідомленням змісту прочитаного – досить копітка та потребує значного ресурсу терпіння, майстерності педагога, здатного бути сучасним, гнучким та прогресивним, обираючи відповідні підходи.

Компетентнісний підхід в сучасній освіті формулює нову мету навчання у НУШ – розвиток та виховання учня як суб'єкта навчальної діяльності. Нове цілепокладання визначає підвищені вимоги, що висуваються до особистісних характеристик людини: високий рівень її інтелектуальних здібностей, самостійність та компетентність. Державний стандарт початкової освіти висуває також вимоги, спрямовані на розвиток читацьких універсальних умінь молодших школярів. Аналізуючи категорію «читацька компетентність» з погляду теоретичних позицій, можна виокремити логічну послідовність родовидових понять: читання – читацька діяльність – читацька компетентність. Для виявлення взаємозв'язку між цими поняттями необхідне осмислення психолого-педагогічних категорій у взаємодії. Читання у початковому навчанні розглядається як психофізіологічне явище, яке акумулює складні

життєві цінності, що забезпечують розвиток таких якостей особистості, як мислення, уява, пам'ять та мовлення (В. Мартиненко, Т. Хорошковська, О. Савченко, Т. Яценко, А. Фасоля, В. Мартиненко та ін.). Ученими-педагогами доведено комплексну дію читання на всі аспекти розвитку особистості. Людина, що читає, краще адаптується в соціумі, володіє навичками комунікації, орієнтується в інформаційних потоках, має моральні орієнтири і мовну культуру. За всіх часів читання визначало рівень грамотності населення, рівень економічної безпеки суспільства та його конкурентоспроможність. В умовах інформаційної відкритості зросла роль інформації як джерела розвитку особистості, її успішності та соціалізації, що виводить читання на один рівень засвоєння опорної системи знань з української мови та математики. Таким чином, читання на початковій сходинці навчання має особливе значення для продовження освіти та можливості вирішувати життєві проблеми на основі наявних знань та вмінь. Згідно зі стандартом, Т. Хорошковська розглядає читання як читацьку культуру у дидактичних та методичних межах. З її погляду, основними компонентами читання є цілі, зміст освіти, форми та прийоми навчання, діяльність, викладання та учіння, критерії ефективності освітнього процесу. О. Савченко розглядає читання як виконання розумових дій на кожному етапі читання через формування в молодших школярів бібліографічної компетентності. В. Мартиненко вбачає мету читання у формуванні читацьких інтересів, розвитку пізнавального інтересу та пізнавальної потреби читачів. На наш погляд, таке розуміння категорії читання визначає лише його діяльнісний бік і не акцентує на компетентнісному підході до читання, в якому наголошено на розвитку особистості школяра, його здібностях до творчої самостійності, готовності до особистісного сприйняття прочитаного твору. Подібної позиції у розгляді дитячого читання дотримується К. Ритова. На її думку, дитяче читання – це не лише завдання педагогів з навчання дітей елементарним навичкам читання, це не лише завдання батьків зацікавити

дитину художніми творами, це не лише завдання бібліотекарів показати найкращі книги, справа набагато складніша. Читання дітей – це ключ до життя в інформаційному суспільстві [27]. Таким чином, суть читання в його розумінні полягає в спробі зв'язати читання з читацькою діяльністю та її результатами – готовністю до самостійного прочитання книги та вміння використовувати отримані знання у своїх цілях [8].

Не зважаючи на те, що поняття «читацька компетентність» має різні трактування, проте незмінною залишається її суть та кінцевий результат – продукування того рівня читацької активності, яка допоможе дитині перейти від стадії бойкотування читання, як процесу, що не відповідає її запитам, інтересам, уподобанням чи стадії розглядання яскравих картинок, вибору діалогів для читання, як більш цікавої частини тексту до повноцінного читання, критичного аналізу та вираження позиції читача через монолог, діалог, співтворчість тощо. Розглянемо більш детально ті дефініції, якими оперує сучасна методика для розуміння суті питання, що досліджується.

Читацька компетентність – здатність здобувача освіти широко розуміти текст як масштабний компонент повсякденного життя й навчальної діяльності, ефективно та критично шукати нову інформацію, відтворювати та доцільно використовувати її, відповідно інтерпретувати зміст і формулювати умовиводи, осмислювати й належним чином оцінювати зміст і форму тексту тощо. Метою мовно-літературної освітньої галузі (згідно з Державним стандартом початкової освіти, зокрема вивчення української мови та літератури, є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти із застосуванням засобів різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного і національного самовираження; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей [26]. У зв'язку із зазначеним, уроки читання в

початковій школі мають будуватися із дотриманням таких основних орієнтирів:

- якісна міжособистісна взаємодія у класі, з метою організації належного рівня сприймання усної інформації з подальшим її використанням і на уроках, і в повсякденному житті;
- моделювання мовленнєвих ситуацій як типових, класичних для освітньої практики (у їдальні, у бібліотеці, телефонна розмова з другом), так і менш типових (інтерв'ю із зіркою, знайомство із новеньким(новенькою) тощо);
- організація роботи щодо глибинного сприймання, критичного аналізу та інтерпретації інформації у текстах різних видів, у тому числі медіа текстах, використання її для збагачення словникового запасу та власного читацького досвіду;
- формування оцінного ставлення до інформації, отриманої із різних каналів, з метою висловлення власної думки, ставлення, почуттів. Уміння вислухати та сприйняти думку іншого та відстояти власну адекватними мовленнєвими засобами;
- розуміння мовних норм та формування орфоепічної пильності у процесі засвоєння рідної мови. Здатність відрізнити діалектні слова, росіянізми, англіцизми від українських відповідників, надання їм переваги у власному мовленні;
- дослідження специфіки мовлення інших (у тому числі представників регіонів, де діалектне оточення є суттєво відмінним від нашого), спостереження за мовними явищами та використання здобутих знань на практиці.

Читацька компетентність є пріоритетною та ключовою, адже недостатня сформованість цієї компетентності буде фактором гальмування подальшого засвоєння навчальної програми та збагачення знань здобувача освіти. На це

вказує і той глобальний зміст компетентності, який можна систематизувати у чотирьох основних компонентах:

- технічний (рівень сформованості самої читацької навички як базової для учнів початкової школи);
- когнітивний (діяльність, що є орієнтованою на пізнання світу взагалі та світу людських емоцій, як фактора становлення емоційного інтелекту, через читання; дослідження текстів із їх подальшою інтерпретацією через призму індивідуального читацького досвіду);
- комунікативний (вибудовування діалогів у межах умовних систем: «автор – читач», «читач – текст», «читач – інші читачі»);
- ціннісний (оцінка прочитаного через власні моральні орієнтири, висловлення читацької позиції, враження від прочитаного у формі класичного монологу чи через творчу інтерпретацію).

Читацька компетентність як визначальна, ключова – це якість, що виявляється в безумовній готовності та здатності особистості самостійно та продуктивно здобувати і відповідно застосовувати пов'язані з читанням навички для здійснення читацької діяльності, читацького й особистісного саморозвитку. Читацька компетентність як предметна – це синтезований, інтегрований бажаний результат навчальних досягнень учнів, пов'язаних із читацькою діяльністю, здатність до планомірного, осмисленого набуття знань і вмінь, що є передбаченими конкретним розділом, темою програми та шкільним курсом української літератури загалом, система ціннісно-світоглядних, морально-етичних та естетичних орієнтирів, сформованих на багатій базі високохудожніх творів класиків української та зарубіжної літератури, сучасних прогресивних авторів, а також здатність до доцільного використання комплексу предметних знань, умінь і способів діяльності в стандартних, змінених чи абсолютно нових навчальних і життєвих ситуаціях. Із огляду на дискусійний характер трактування сутності цієї дефініції, ми,

дослухаючись думки вчених, що нам імпонує, допускаємо можливість визначати її як категорію, структурними компонентами якої є:

- загальнокультурний рівень – усвідомлення художньої літератури як невід’ємного складника світової культури, розумінні її складної специфіки та естетико-художньої наповненості як мистецтва образного слова, уміння інтерпретувати художній твір у культурно-мистецькому форматі, усвідомлення соціокультурної значимості художньої літератури;
- літературознавчий – уміння орієнтуватися в глобальному світовому та локальному національному літературному процесі, знання елементів теорії літератури (через літературознавчу пропедевтику) як важливої бази для читацької діяльності, уміння використовувати здобуті теоретико-літературні знання для різнорівневого аналізу та чіткої інтерпретації художнього твору;
- інтерпретаційний – усвідомлення змісту та проблематики художніх творів, обов’язкових для вивчення, уміння визначати в художньому творі власне авторські й творити особисті специфічні смисли на основі діалогу з текстом, о вивчається, автором, з біографією якого знайомиться та іншими читачами, що мають власну думку та готові до дискусії. Здатність сприймати художній текст як ключовий засіб збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого індивідуального досвіду;
- аксіологічний – розуміння світоглядних орієнтирів, категорій, провідних моральних ідеалів, що знайшли відображення в художньому творі. Уміння розглядати зміст, мотиви та вчинки героїв, авторський задум та позицію у контексті загальнолюдських і національних цінностей, а також усвідомлювати значення прочитаного твору для особистісного розвитку;

- мовленнєво-творчий – здатність самотійно та чітко будувати зв'язні висловлювання відповідно до комунікативної ситуації, наявність творчих здібностей, письменницького хисту до створення усних і письмових творчих робіт різних жанрів [43].

А. Фасоля визначає у структурі компетентності такі компоненти (субкомпетентності):

1) літературознавча (здатність застосовувати літературознавчі знання й уміння для інтерпретації та аналізу художнього твору, налагодження діалогу з текстом (автором, героями), самим собою, іншими читачами, знаходження в ньому авторських і творення власних смислів);

2) інформаційна (готовність працювати з різними джерелами інформації, знаходити та опрацьовувати її);

3) емпатійно-образна (спроможність уявляти прочитане, співпереживати, мислити образами); естетично-аксіологічна (здатність оцінювати художній твір з естетичних позицій, розглядати зміст, учинки героїв, авторську позицію з погляду національних і загальнолюдських цінностей);

4) творчо-мовленнєва (здатність обґрунтовувати власну думку, створювати тексти, будувати зв'язні висловлення залежно від комунікативної ситуації);

5) самоорганізаційна (здатність керувати власною читацькою діяльністю, особистісним і читацьким розвитком) [38]

В. Шуляр, дозволяючи собі неприпустиму підміну понять та використовуючи то поняття «компетентність», то – «компетенція» визначає її, як набуту здатність учня до виконання читацьких дій, які сформовані з метою задоволення естетичних, інтелектуальних і діяльнісних потреб людини, що забезпечать діалогічну єдність співпраці з автором, літературним персонажем, проникнення в нетлінну сутність твору, розуміння текстових і підтекстових уявно змодельованих картин життя тощо [42].

Це визначення найбільше імпонує нам, адже в його основі – не набір читацьких якостей, як самоціль (особливо, коли йдеться про швидкість), а значно важливіші складники, формування яких має визначальний характер:

- читання-задоволення, адже жодна діяльність, яка не приносить задоволення не може претендувати на високу якість та важливий вплив на структурні компоненти особистості здобувача освіти;
- мотивація. Читання через «не хочу», «не можу», читання-покарання – найкоротший шлях до знищення умотивованого читача;
- від емпатії (співпереживання) до співтворчості. Прочитаний текст не може не залишити жодного відбитку в свідомості дитини. За умови оптимальної організації такої діяльності, учневі завжди захочеться виразити власні емоції відносно прочитаного в усній, письмовій формі чи у формі ілюстрації.

Окремо також маємо виділити логіко-семіотичну модель, запропоновану В. Шуляром. Варто спершу зазначити, що автор виокремлює також і таке поняття, як «літературна компетентність». За його переконанням, це – стала якість літературної освіти особистості-читача, яка забезпечує нерозривну єдність її літературної спрямованості і літературного досвіду в системі духовно-мистецької, літературної, читацької діяльності. Тож літературну компетентність виражено через синтетичну єдність таких компонентів, як:

1. Особистість компетентного читача. У випадку із початковою ланкою освіти варто також враховувати вплив на становлення такої особистості авторитету творчого, прогресивного, доброзичливого педагога, що і сам є залюбленим у читання, і вміє змотивувати інших до підкорення читацького Олімпу. Не останню роль відіграє і приклад батьків, адже компетентним читач стає тільки у відповідних умовах життя та навчання.

2. Природо- культуро орієнтована діяльність учня-читача. Її важливість є безумовною уже в тому контексті, що природа є джерелом натхнення для багатьох письменників, тож і сприяє формуванню естетичних смаків (краса навколишнього світу, поетизованість її в художній літературі), морально-етичних орієнтирів (дбайливе ставлення господаря, а не руйнівника гармонії, любов до природи, бажання її оберігати) тощо. Культуро орієнтована діяльність виражається через залучення дітей як до культурних здобутків власного народу, так і до світового надбання художньої літератури, яка допомагає досягнути поняття культури в широкому та вузькому сенсі.
3. Духовно-мистецька культура (вітчизняна та світова). На продовження попередньої тези, маємо зазначити, що можливість сприйняти та оцінити культуру, традиції, звичаї нашого народу та представників інших культур є важливим рушієм до розвитку пізнавальної активності, що формується у єдності із читацькою компетентністю та сприяє її розвитку.

Умовний перетин описаних компонентів і виражає літературну компетентність. Наближену, хоч і не тотожну до читацької компетентності.

Рис. 1.1. Логіко-семіотична модель (В. Шуляр).

Отже, предметна читацька компетентність – це набута в процесі педагогічно керованої діяльності здатність учня-читача до тотальної мобілізації та використання комплексу специфічних особистісних, когнітивних, естетико-комунікативних і ціннісних механізмів із метою організації та реалізації ефективної естетичної взаємодії з художнім текстом, поєднання яких і забезпечує (або ж не забезпечує) сформованість цієї інтегрованої особистісної якості[44].

Узагальнити написане раніше простіше через візуалізацію. Надихнувшись ідеєю В. Шуляра [42], ми створили власну піраміду компетентного читача, яку можна побачити на рис.2.

Рис. 1.2. Піраміда компетентного читача

Отже, читацька компетентність не є сумою читацьких якостей, а являє собою складну структуру, в якій кожен компонент є важливим, як ланка в ланцюгу. Розглянемо більш детально структурні компоненти піраміди:

- 1) Читач. Вершиною піраміди є сама дитина, а не процес читання. Її читацька компетентність залежить саме від правильної розстановки пріоритетів, де на першому місці здібності, можливості, інтереси, вікові особливості учня, а все інше – виключно фон, який необхідно грамотно налаштувати, працюючи в тандемі із родиною.
- 2) Задоволення. Читання без задоволення призведе виключно до формування автоматизованого ставлення до процесу та викличе стійке неприйняття цього процесу та заняття. Іншими словами, дитина буде читати, але не збагачуватиметься ні емоційно, ні естетично, ні культурно. Читання для неї буде чимось на зразок прибирання у своїй кімнаті – неприємно, але треба. Якщо ж читання стане захопливою

подорожжю до світу нового та непізнаного, то й змушувати нікого не буде потрібно.

- 3) Мотивація. Без адекватної мотивації сформувати компетентного читача так само неможливо. Якщо дитина читає, бо в іншому випадку вчителька розповість мамі, а мама відбере планшет – це не про мотивацію. Так само сумнівною є мотивація-заохочення (прочитаєш 10 сторінок – куплю іграшку), хоча заохочення точно краще, ніж покарання, адже нехай і через вірогідність мати певну вигоду дитина почне читати, цілком можливо, що цей процес її потім захопить і вже буде цікавим без додаткових стимулів.
- 4) Здатність сприймати та інтерпретувати. Щодо здатності сприймати та інтерпретувати текст, її буде сформовано тільки за умови належної організації а керівництва процесом. Запитання та завдання до прочитаного тексту, доречно та професійно сформульовані педагогом, наштовхнуть учня на правильні відповіді та глибоке осмислення головної думки прочитаного твору.
- 5) Літературознавча пропедевтика. Розуміння жанрової специфіки творів, засобів виразності та інших теоретичних відомостей із галузі літературознавства
- 6) Формування та відстоювання читачької позиції. Уміння не лише прочитати текст, а й «прожити» його, пропустивши через власні переживання, думки, досвід. Якщо художній твір не зачепив та не викликав бажання висловити власне ставлення, враження, розуміння чи бачення, значить його було сприйнято поверхово. За таких умов, звісна річ, про компетентність уже йтися не може. Уміння відстояти власну позицію читача – теж ознака вдумливого, глибокого читання, а не «ковзання» поглядом уздовж рядків. Єдине, що таке відстоювання має бути також послідовним, тактовним та аргументованим.

7) Творчість та співтворчість. Бажання доповнити, продовжити, осучаснити чи якимось іншим чином змінити прочитаний текст, або ж запропонувати до нього власні ілюстрації – важливий показник компетентного читача. Заохочення до подібного виду діяльності створить усі передумови для розвитку не тільки читацької компетентності, а й творчих здібностей учнів.

Отже, читацька компетентність є ключовою, базовою адже на ній тримається ряд інших компетентностей. Важливим завданням сучасного педагога, прогресивного освітянина є усвідомлення того, що процес формування дитини-читача (вдумливого читача) є копітким та тривалим, тож варто підходити до нього з усією відповідальністю, аби не втратити момент та використати всі доступні ресурси для формування компетентного читача, умотивованого та зацікавленого пізнанням світу через читання.

1.2. Кліпове мислення як провідна ознака сучасних дітей

Інформатизація, глобалізація та пришвидшення темпу життя вносять свої корективи до специфіки мисленнєвих процесів людства. Адже необхідно встигати охоплювати значні масиви інформації, аби не перебувати в стані постійного інформаційного шоку. Побічним ефектом від усіх цих процесів і стало кліпове мислення. Особлива увага до людей із таким типом мислення, на противагу ланцюговому, виникла та загострилася не так давно, хоча сам термін «кліпове мислення» уперше в наукових текстах зустрічається із середини дев'яностих років минулого століття. Назва походить від англійського слова «clip», що перекладається як «уришок, фрагмент, відрізати, відсікати». Приділяти належну увагу феномену кліпового мислення вітчизняні науковці стали лише наприкінці XX ст. Але відомо, що вперше кліпове мислення як принципово нове явище почав розглядати американський футуролог Е. Тоффлер як складник загальної інформаційної культури й ототожнював його з поняттям «кліпова культура».

Вивченням проблеми кліпового мислення займалася значна кількість сучасних дослідників, серед яких: Д. Гич, С. Дмитренко, Д. Долганова, Ф. Гіренок, С. Докука, М. Літвінова, С. Жукова, О. Корнута, Т. Семеновських, Т. Удовицька, С. Сімакова, С. Соболева, Л. Талан, Н. Харченко та ін. [31].

Аналіз міждисциплінарних праць з філософії, культурології та психології, присвячених феномену кліпового мислення, виявив протиріччя, пов'язане із сутністю ортодоксальної освітньої парадигми, яка досить повільно реагує на стрімкі зміни сучасного суспільства, де інформація є головним ресурсом. Як наслідок, існує явна невідповідність між оновленими внутрішніми очікуваннями індивідів із кліповою свідомістю та розміреним ритмом і стабільним характером освітніх основ [46].

Специфікою носіїв кліпового мислення та кліпової культури, за переконанням деяких дослідників є те, що їх можна вважати специфічними продуктами цифрової епохи, спеціально адаптованими до «інформаційного буму», з деяким дефіцитом осмисленості, глибокого розуміння світу та подій, що в ньому відбуваються.

Зважаючи на те, що поняття «кліпове мислення» одними дослідниками вважається таким, що не має конкретного визначення (С. Дмитренко, Д. Долганова, Н. Харченко), а інші виражають прихильність до різних підходів, що сформувалися в науковій та науково-методичній літературі до трактування поняття «кліпове мислення», ми будемо орієнтуватися на твердження С. Соболевої про те, що таким типом мислення є специфічна здатність людини сприймати навколишній світ за допомогою короткого, яскравого посилу, що втілений у форму певного кліпу. Створений таким чином образ реального світу за допомогою уривків різноманітної інформації й уламків вражень (схожого з перемиканням каналів (англ. zapping) не потребує включення уваги, рефлексії, осмислення, оскільки в умовах надлишку та майже миттєвого оновлення інформації, відсутності часового розриву між нею все побачене та почуте швидко втрачає актуальність і стає застарілим [31].

Ознаки кліпового мислення

1. *Мовленнєвий мінімалізм.* Кліпове мислення передбачає мінімізацію вербального вираження із фактично повною заміною його схемами, малюнками та символами. Кліпове мислення передбачає наочне, образне зображення думки загалом, а не традиційне смислове групування суджень та їхнє подальше вербальне вираження.
2. *Візуальне мислення.* Поняття «дивитися» і «бачити» є синонімами лише частково. Для людини із самого народження ці поняття означають абсолютно різні процеси: перший – ближчий до фізіології, а другий більше пов'язаний із свідомістю. Так, кілька людей можуть дивитися на один і той же символ, але бачити його по-різному. Здатність бачити не лише органами зору, а й уявляти предмет, отримала назву візуального мислення. На думку вчених, у сучасних школярів кліпове та візуальне мислення тісно пов'язані між собою.
3. *Висока адаптаційна здатність мозку до сприймання і переробки великого обсягу інформації.* Мозок дитини дуже швидко змінюється, адаптується відповідно до зовнішніх умов та здатен переробляти величезні обсяги інформації, що постійно надходять у динамічній формі. Проте наслідками надмірно напруженої мисленнєвої діяльності стають неуважність, гіперактивність, дефіцит уваги, надання переваги візуальним символам на противагу логіці й смислового заглибленню в текст. Такі зміни у сприйманні та поведінці школярів є ознакою формування кліпового мислення.
4. *Дисбаланс у співвідношенні абстрактного та конкретного.* Кліпове мислення починає з'являтися задовго до вступу дитини до школи. Основну роль у його формуванні виконують різноманітні засоби масової інформації, телебачення, Інтернет, мобільний зв'язок, соціальні мережі, з якими дитина в процесі побуту тією чи іншою мірою знайомиться вже з перших років життя. Усі ці інформаційні структури використовують

прийоми кліпової подачі інформації. Це формує та розвиває у дітей насамперед візуальне сприйняття і кліпове (на противагу конкретному) мислення [15].

Основними факторами, що призвели до появи кліпового мислення, вважаються такі:

- прискорення темпу життя, наслідком чого є збільшенням об'ємів інформації та необхідності її «фільтрування»;
- потреба у підвищенні швидкості надходження найбільш актуальної інформації;
- збільшення різноманітності та різноманітності інформації;
- зростання кількості термінових справ та важливих функцій, що одночасно виконує людина (режим багатозадачності);
- підвищення рівня демократичності та діалогічності на різних щаблях соціальної системи.

Розглянемо більш детально специфіку кліпового мислення, характерними ознаками якого є:

- 1) алогічність побудови, оскільки інформація засвоюється не у вигляді «блоків», «вузлів», а на рівні розрізнених хаотичних образів;
- 2) зниження гнучкості пам'яті, її глибини та тривалості, не залежності від джерела інформації та рецепторів, які є опорою для сприймання матеріалу;
- 3) поверховість знань, яка є закономірною, оскільки пам'ять не може охопити ті об'єми інформації, які вимагає та чи інша ситуація;
- 4) відсутність аналізу отриманої інформації через об'єктивні обставини, які ми розкрили раніше;
- 5) погіршення мотивації до читання, особливо читання об'ємних текстів, адже для поверховості знань та бодай якихось уявлень достатньо прочитати заголовок чи подивитися ілюстрацію [33].

У процесі переведення інформаційного простору в «цифру» відбувалося стрімке зростання у текстових, візуальних та аудіоматеріалах, які в свою чергу стали загальнодоступними. Людина, яка занурюється в цей простір, стикається з дилемою вибору, яка полягає в намірі охопити якомога більше інформації і таким чином звужити цей вибір до оптимального для цього пізнавального завдання з мінімальним часом. Внаслідок цього протиріччя в когнітивних процесах сприйняття і поінформованості існує установка виокремлювати відносно короткі сегменти інформації. Зокрема традиційний лінійний текст замінено яскравими заголовками та короткими статтями, головне завдання яких — формувати не логічне уявлення, а емоційне ставлення до подій. Зміна лінійних текстів за допомогою гіпертексту призвело до існування багатьох каналів для отримання інформації за умови відсутності його систематичного викладу [46].

Більшість учених зазначають, що кліповість мислення притаманна здебільшого молоді, дітям і підліткам. Саме ця категорія людей сьогодні не уявляє своє життя без Google. Для них характерний обмежений словниковий запас, невміння чітко висловлювати свою думку, вживання певних фраз та цитат із соціальних мереж, фільмів, нетерпимість до інших поглядів, схильність до необґрунтованих поспішних висновків, проблеми із запам'ятовуванням інформації, нездатність до емпатії, низька емоційність. У сучасній науковій літературі достатньо широко представлені дослідження стосовно позитивних та негативних характеристик кліпового мислення. Негативність цього феномену полягає в тому, що навколишній світ уявляється як мозаїка, яка складається з мало пов'язаних між собою фактів та уривків інформації, що постійно змінюються та потребують від людини пошуку нових. Також кліпове мислення визначається як таке, що схоже із пралогічним, первісним, архаїчним, позбавленим часових та просторових категорій, за якого не вибудовується ланцюжок причинно-наслідкових зв'язків, яке ґрунтується на емоційній залученості (partiципації) людини, на противагу

абстрактному мисленню, що базується на логіці та мінімальній емоційності. Наявність кліпового мислення передбачає отримання спрощеної інформації, її поверхнєве засвоєння, нездатність його носія до її аналізу та логічної побудови думки. Хоча це не є проблемою в умовах сучасного інформаційного суспільства, де відбувається безперервне збільшення темпів обміну інформацією та будь-яке завдання може бути вирішене швидко й якісно. Але водночас це призводить до погіршення пам'яті, здебільшого довготермінової. Людям із кліповим мисленням притаманні гіперактивність, некритичність сприйняття інформації, неуважність, незібраність тощо. Позитивними ознаками кліпового мислення є те, що завдяки йому людина може комфортно почуватися та будувати свої відносини з інформацією, здатна до вирішення одночасно багатьох різноспрямованих завдань. У неї відбувається прискорення сприйняття та пізнавальної діяльності. Також вважається, що кліпове мислення є своєрідним психологічним захистом, коли людина може сприймати інформацію вибірково [31].

Виокремимо більш предметно переваги та недоліки кліпового мислення для глибшого аналізу проблеми. Отже, недоліками є:

- 1) зниження рівня концентрації уваги та здатності до аналізу. Що нижчим є рівень уваги, то складніше побудувати ефективний навчальний процес та сформуванню систему знань учнів. Зниження ж рівня інтелектуальних операцій (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, зіставлення тощо) унеможлиблює формування свідомого читача, здатного до інтерпретації інформації, отриманої з тексту;
- 2) послаблення емпатії, що в подальшому призведе до зниження рівня емоційного інтелекту. Неможливість охопити глибину тексту призводить до недостатнього усвідомлення прочитаного, відповідно, певна мораль може не бути сприйнятою, що дуже шкодить формуванню компетентного читача, здатного до формування власної емоційної оцінки, позиції щодо прочитаного. Також причиною зниження емпатії є

надмірна «цифровізація» самої особистості, яка втрачає зв'язок між реальним та віртуальним світом, тому їй складно співпереживати будь-кому, адже вона звикла бачити насилля у доступних джерелах інформації та звикла до того, що персонаж має не одне життя, тому немає жодного приводу для драматизації ситуації;

- 3) зниження успішності, коефіцієнта засвоєння знань. Через низьку мотивацію до читання виникають проблеми із вивченням інших предметів, а зниження емоційного інтелекту провокує нерозуміння чужих емоцій, переживань, що ускладнює роботу з текстом на уроці читання, аналіз персонажів, їхніх учинків. Перевантаження пам'яті викликає над швидко забування вивченого раніше, а це шкодить процесу формування системи знань;
- 4) вразливість до впливу маніпуляторів. Через високу сприйнятливості до яскравих коротких роликів, кліпів, люди з більшою довірою ставляться до реклами, ніж вона а це заслуговує і піддаються тим маніпуляціям, які в неї закладено. Також, через те, що яскраві заголовки є більш привабливими, ніж так звані «лонгріди», людина не вникає в суть проблеми, глибину твору, а лише робить висновки із тих яскравих «спалахів» (заголовки, ілюстрації, буктрейлери тощо), які їхня свідомість сприймає більш охоче [41]
- 5) аутизація цифрового потоку. Виражається у своєрідній десоціалізації, заміні контактування в умовних системах «людина-людина» та «людина-природа» на тяжіння до системи «людина-гаджет». За таких умов віртуальний світ виходить на передній план, а реальний – втрачає свою цінність. Не зважаючи на те, що гаджет є не лише джерелом розваг, а й джерелом спілкування у соціальних мережах, аутизація цифрового потоку спричиняє порушення комунікабельності, адже не вистачає знань та розуміння чужих емоцій, переживань [4].

Переваги кліпового мислення:

- 1) прискорення реакції. Пошук інформації в інтернеті потребує швидкого перегляду та сприймання значних обсягів тексту. Якщо швидкість реакції не є достатньою, процес може затягнутися в часі. Тому кліповики адаптували свою швидкість до потреб часу і це, безумовно, плюс;
- 2) захист мозку від «перегрівання» (інформаційного перевантаження). Якщо б людина заглиблювалася у ті обсяги інформації, з якими щоденно має справу, її нервова система мала б значні проблеми, саме тому кліповість мислення допомагає відсікати зайве та концентруватися на необхідному прямо зараз;
- 3) розвиток багатозадачності. Кліпери можуть одночасно слухати музику, спілкуватися в месенджері, редагувати фото для допису в соцмережі та виконувати домашнє завдання. Звичайно, якість виконання таких задач може страждати, адже основна концентрація буде на більш важливому;
- 4) індивідуалізм та відкритість. Кліпери менш тяжіють до колективу, прагнучи дослухатися лише до тих, чия думка для них важлива. Не бояться публічності та навіть прагнуть її;
- 5) самостійність. Кліпери є досить самостійними у пошуку інформації на просторах інтернету, адже адаптувалися до цього процесу завдяки схильності до технологізації;
- 6) велика швидкість сприймання та аналізу візуальних образів.

Отже, кліпове мислення чи кліпова культура – це не ті явища, які мають викликати суто страх та занепокоєння, адже ті результати, які ми отримуємо у наслідок якісної організації роботи із дітьми-кліперами, можуть навіть здивувати високою результативністю формування різних компетентостей, зокрема й читацької. Головне – поставитися з відповідальністю та підходити творчо, адже колишні прийоми із сучасними дітьми можуть і не спрацювати.

1.3. Click-навчання у роботі з дітьми-кліперами

Click-навчання – це методика, появу якої у структур інноваційних течій Вітчизняної освіти пов’язують із прізвищами таких дослідниць: Дмитренко С., Долгова Д., Харченко Н.. Цінність їхнього внесу в процес формування компетентностей здобувачів освіти, що мають кліпове мислення неможливо переоцінити. Головне завдання методики – організації педагогічного процесу сучасного покоління, яке зростає в умовах тотальної цифрової глобалізації та характеризується специфічними змінами мисленнєвого процесу, а також кліповим сприйняттям світу. У основу методики покладено інтегрований метод пізнання через пошук і збір інформації в єдності й динамічності виконання різнопланових завдань і форм роботи. Формула методики Click-навчання містить 7 компонентів:

- 1) новий нетривіальний цікавий зміст освітньої діяльності (має відповідати як віковим особливостям, так і перебувати у контексті своєрідних життєвих трендів соціуму, у який є включеним кліпер);
- 2) право та можливість помилятися та виправляти власні помилки під час практичної діяльності та саморефлексії (дозволяє відчувати відсутність навішування ярликів менш успішного тільки через те, що ти припустився помилки та вчить аналізувати власні алгоритми роботи на кожному їхньому етапі для підвищення її якості);
- 3) уміння не лише знаходити правильні відповіді на запитання однокласників чи учителя, а й ставити слухні запитання (особливо є важливим для контролю та фіксації показника усвідомленості сприймання тієї чи іншої інформації, зацікавленості в ній та здатності інтерпретувати почуте чи прочитане належним чином);
- 4) належна мотивація – основа якісного навчання (особливо, коли йдеться про читацьку діяльність, рівень мотивації до якої катастрофічно падає та потребує нових підходів та максимальної включеності не лише з боку освітнього закладу, а й з боку самої сім’ї);

- 5) формування не фрагментарної, а цілісної картини оточуючого світу. Акцент іде на можливість адаптування «кліпів»-уявлень про певні явища чи об'єкти зовнішнього світу та «монтування» із них об'ємного «фільму», який буде акумулювати та систематизувати дані з кліпів;
- 6) формування духовних та моральних цінностей. Кліповість не є виключно орієнтованою на швидкий прогрес та дезорієнтованою у світі емоцій, почуттів. Просто слід розуміти, що гонитва за відповідністю знань дітей програмним вимогам може сприяти зниженню емоційного інтелекту та ускладненню формування серцевини духовності;
- 7) створення ситуації успіху, що є невід'ємним компонентом освітнього процесу.

Визначальними та найбільш вираженими для роботи з кліперами характеристиками методики є:

- системність, на противагу роз різності, розщепленості, фрагментарності;
- варіативність застосування, що дозволяє адекватно оцінити можливості та потреби дітей;
- універсальність;
- гнучкість;
- креативність;
- адаптивність;
- продуктивність;
- ефективність;
- пріоритет стратегічного мислення.

Переваги методики Click-навчання:

1. Розвиває нелінійне системне мислення, підвищуючи якість інтелектуальних операцій.

2. Розвиває критичне мислення, здатність ставити під сумнів отриману інформацію та адекватно реагувати на провокативні меседжі та бути готовим до факт чекінгу (перевірки фактів).
3. Розвиває логічне мислення.
4. Формує цілісну картину світу, об'єднуючи та доповнюючи наявний знаннявий досвід.
5. Формує поступову адаптивність до постійних змін, гнучкість мислення та діяльності.
6. «Вмикає» у пізнання, заохочуючи прагнути до максимального накопичення знань та ефективного самовираження.
7. Мотивує до продуктивного пошуку в умовах змін, нестабільності, невизначеності.
8. Зосереджує увагу дітей на важливих деталях, а не лише яскравих моментах, що запам'ятовуються мимовільно.
9. Учить систематизувати, мислити логічно, визначаючи причиново-наслідкові зв'язки.
10. Формує ключову здатність обирати серед запропонованого найоптимальніші варіанти розв'язання поставлених завдань, навички ціле покладання.
11. Формує дослідницькі уміння загалом та в роботі над текстом, медіа текстом зокрема.
12. Розвиває такі важливі навички самоконтролю, формує адекватне сприйняття часу через основи тайм-менеджменту.
13. Навчає поєднувати різні інструменти та техніки для досягнення результату.

У основі Click-навчання лежать такі загально дидактичні принципи:

- принцип гуманізації власне виховного процесу (тут пріоритетом самого виховання є чітке розуміння, що дитина є вищою цінністю. Також обов'язковою умовою є урахування усіх вікових, індивідуальних

- особливостей здобувача освіти, можливостей стимулювання свідомого ставлення до системи своїх мотивів, поведінки, життєвих виборів);
- принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії (усі учасники освітнього процесу є рівноправними партнерами в спілкуванні, зважають на думку одне одного, визнають характерне право на її відмінність від власної, через активний діалог узгоджують власні позиції. Сам педагог не лише уникає жорстких приписів, а й не ставиться до вихованця як до безвільного, пасивного об'єкта своїх виняткових впливів; у роботі та спілкуванні враховує його психічний стан, систему звичок і цінностей та життєвий досвід; діє не через осуд, критику, а обов'язково виявляє емпатію, активно вдається виключно до конструктивних і продуктивних виховних дій; виявляє креативність і педагогічну рефлексію);
 - принцип особистісної зорієнтованості (учитель культивує в особистості, що перебуває на етапі становлення, почуття самоцінності, впевненості в собі, власних силах, право на гармонійний вільний розвиток і реалізацію здібностей, талантів, право почуватися індивідуальністю; скеровує зусилля на формування та розвиток світогляду, культури потреб, самосвідомості, довільної поведінки, емоційної сприйнятливості, базових особистісних якостей);
 - принцип життєвої смислотворчої діяльності (передбачає становлення особистості як творця та проєктувальника свого життя, який уміє ухвалювати самостійні рішення й нести за них відповідальність, активно діяти та повноцінно жити в динамічних життєвих умовах, що змінюються, постійно самовдосконалюватися, адекватно та гнучко реагувати на соціальні виклики);
 - принцип активної діяльнісної позиції особистості, який наголошує, що не тільки зовнішнє середовище формує особистість, а й сама особистість активно пізнає та перетворює навколишній світ, що допомагає їй

швидше проходити етапи становлення та отримувати більш високий результат від такого процесу;

- принцип доступності навчання. Передумовами успішного, ефективного навчання, відповідність його змісту, формі, методам, розумовим можливостям, віковим особливостям учнів. Сутність доступності полягає в тому, що діти повинні сприймати та розуміти матеріал. Доступно організувати навчання – звертатися до найвищої межі можливостей ваших учнів задля постійного вдосконалення їхніх здібностей. Цю умовну межу не можна переступати чи не дотягуватися до неї, оскільки значна частина змісту навчання стане незрозумілою;
- принцип зв'язку навчання з життям. Реалізацію цього принципу забезпечує актуалізація на уроках життєвого досвіду учнів, знань, набутих у практичній діяльності, безпосередня участь школярів у громадському житті, розкриття практичної значущості знань,
- принцип емоційності навчання. Головне завдання педагога щодо реалізації цього принципу – керувати формуванням емоцій, що активізують навчально-пізнавальну діяльність, запобігати появі тих, що негативно позначаються на ній. Учитель повинен виховувати в учнів уміння володіти своїми емоціями, настроєм, переживаннями.

Щодо власне специфічних принципів методики, їх є шість:

- 1) принцип фрагментарності, або дозованого подання інформації. Дозволяє максимально опиратися на кліповість мислення та не зловживати ні об'ємом уваги, ні можливостями пам'яті дітей. Передбачає строгий поділ навчального тексту на завершені смислові частини, кожна з яких супроводжується коректо та доступно сформульованими питаннями для розуміння та усвідомлення почутого чи прочитаного;
- 2) принцип візуалізації, або художнього доповнення полягає у підсиленні основного навчального матеріалу (тексту) візуальними образами (як

статичними, так динамічними), світлинами, картинами, схемами, картами, кліпами, фільмами тощо;

- 3) принцип анімації або ілюстративного словника передбачає пояснення значень слів під час проведення словникової роботи за допомогою ілюстрацій (будь-який візуальний контент. Головна ознака – якість виконання, доречність використання та доступність сприймання);
- 4) принцип аргументованості, або доказового мовлення передбачає використання дискусії, есе, проблемних питань під час завершення вивчення теми чи розділу для формування в учнів умінь узагальнювати одержані відомості та формувати власну думку щодо зазначеної проблеми, читацьку позицію щодо прочитаного матеріалу;
- 5) принцип асоціацій, або гачка передбачає засвоєння інформації з опорою на сформовані раніше образи й поняття, які через виражену яскравість, цікавість, емоційність перейшли з короткочасної до структури довготривалої пам'яті;
- 6) принцип відтворення, або шпаргалки передбачає наявність опорного елемента уроку у вигляді картинки, скрайбінгу чи карти уроку, що сприяють відновленню вивченого матеріалу.

Технологія Click-навчання є адаптованою саме для дітей, що мають кліпове мислення. Її суть – в нелінійному інтегрованому способі пізнання світу через пошук та отримання бажаної інформації у поєднанні з обов'язковим виконанням різнопланових мікро- та макрозавдань і форм роботи. Інакше кажучи, урок, проведений за цією технологією, є досить динамічним, із частою зміною видів, форм діяльності, методів і каналів сприйняття та поглядів на конкретну тему.

Під час такого уроку мають постійно змінюватися і вид, і ритм, і формат діяльності. Оточення ж дитини із кліповим мисленням має бути таким, щоб сприяти асоціюванню набутих знань із візуальним рядом, що є поруч. Тому визначальним для успішності такого уроку є відповідальне ставлення до того,

аби продумати його візуальне наповнення, особливу увагу звернувши на лаконічні схеми, піктограми, доступні для розуміння дітьми символи та очевидні асоціації.

Освітянам, які прагнуть не лише освоїти ази клік-навчання, а й успішно використовувати його на практиці, рекомендується:

- говорити стисло, чітко, коротко;
- усне завдання, інструкція не має перевищувати 25 слів;
- метод візуалізації – основний спосіб успішного надання нової інформації на уроках;
- активно використовувати Інтернет-ресурси на уроках та під час підготовки домашнього завдання.

Відповідно до зазначеного раніше, визначається 6 кроків до впровадження клік-навчання:

Крок 1. Упровадження ІТ.

Крок 2. Якісна сучасна візуалізація.

Крок 3. Реалістичність навчання.

Крок 4. Можливість працювати з великими обсягами інформації.

Крок 5. Забезпечення спілкування з однолітками.

Крок 6. Вибір власної стратегії[15].

Отже, Click-навчання – це не адаптація кліперів до життя у незручних для їхнього типу мислення реаліях, а адаптація самої реальності, точніше її освітньої складової до тих переваг, які дозволять кліперам не лише досягнути її тонкощі, а й змінити на краще. Тільки за таких умов та із таким налаштуванням на навчання кліперів сучасні прогресивні освітяни зможуть досягнути намічених цілей та сформувати всі ті компетентності, які не просто визначає програма, а й детермінує соціум. Адже шкільна освіта – це далеко не фінал розвитку, а тільки проміжна сходинка між дитинством і дорослим життям. І, звичайно, неможливо опанувати основи професійної діяльності тільки за

допомогою методів, зорієнтованих на носія кліпового мислення. Тому потрібно знайти способи подання навчального матеріалу, що ефективніше сприяють його запам'ятовуванню й засвоєнню, і, виходячи із цього, підготувати учнів до сприйняття складніших, абстрактніших форм і методів роботи у вищій школі.

- 1) Сучасним педагогам, психологам потрібно враховувати сутнісні особливості феномену «кліпове мислення» в побудові освітнього процесу, у навчальній і позакласній діяльності учнів. Треба переглянути змістовний складник навчального матеріалу. З урахуванням індивідуально-психологічних особливостей школярів потрібно структурувати інформацію у вигляді кліпів, видозмінювати формат викладу пріоритетними стануть яскраві, чіткі та наочні презентації зі зрозумілими й образними картинками та формулюваннями, що легко запам'ятовуються. Актуальним завданням стане створення вузько-тематичних фільмів (відеороликів) із наочними прикладами, експериментами. Застосування відомих методів навчання разом із новими розробками, зокрема й електронними технологіями підвищить ефективність навчання й суттєво поліпшить рівень підготовки учнів та допоможе більш якісно проводити роботу щодо формування читацької компетентності[4].

Висновки до розділу 1

Отже, читацька компетентність є ключовою та безумовною у структурі особистості. Для її формування необхідним є дотримання ряду вимог та організації такого рівня педагогічних умов, який би відповідав запитам, інтересам та можливостям сучасних дітей. Головним ускладненням є постійна зміна контексту навчання через його дистанційний формат, який не дозволяє гарантувати самостійність та послідовність у роботі та фрагментарність навчання через часті сигнали повітряних тривог, у зв'язку із якими не завжди

вдається завершити розпочате і системність у сприйманні тексту руйнується, а її відновлення вже не має того ефекту, адже перше враження від прочитаного тексту, разом із його емоційними складниками, повторно пережити та висловити неможливо. Кліповість мислення, як специфічна ознака дітей нового покоління, не є і не може бути перешкодою для формування компетенностей, що їх визначає сучасна освітня траєкторія. Кліповість – приклад того, як організм адаптується до змінних умов, прагнучи зберегти свою ефективність та продуктивність у процесі здобуття різного роду навичок. Саме тому прогресивні освітяни не прагнуть прикривати власну професійну неспроможність кліповістю мислення власних вихованців. Адже так стратегія є хибною та шкідливою для кліперів, адже вони просто не можуть почуватися переможеними. Ситуації успіху для них є необхідною умовою для мотивування та успішного формування якостей, які становлять «кістяк» особистості, адаптованої до життя в соціумі.

Основні переваги, що ними володіють кліпери:

- прискорення реакції, щоб іще більш успішно орієнтуватися в інформаційному масиві;
- умовний «запобіжник» – захист мозку від інформаційного перевантаження за допомогою відсікання менш важливого;
- схильність до багатозадачності. Кліпери можуть поєднувати такі види діяльності, які складно поєднати через можливий конфлікт активних каналів сприймання;
- індивідуалізм та відкритість. Кліпери не потребують опори віл колективу та раді бути публічними, впізнаваними;
- менш тяжіють до колективу, прагнучи дослухатися лише до тих, чия думка для них важлива. Не бояться публічності та навіть прагнуть її;
- самостійність, породжена схильністю до технологізації;
- швидкісне сприймання та аналіз візуальних образів.

Отже, кліпове мислення чи кліпова культура – це не ті явища, які мають викликати суто страх та занепокоєння, адже ті результати, які ми отримуємо у наслідок якісної організації роботи із дітьми-кліперами, можуть навіть здивувати високою результативністю формування різних компетентостей, зокрема й читацької. Головне – поставитися з відповідальністю та підходити творчо, адже колишні прийоми із сучасними дітьми можуть і не спрацювати.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ-КЛІПЕРІВ

2.1. Виявлення рівня читацької компетентності молодших школярів

Існування дітей, що мають кліпове мислення, було визнано давно, проте усвідомлення специфіки такого типу мислення та того, як використати його переваги, а не знову звертати увагу тільки на недоліки, думаючи, як їх подолати, так і не стало частиною освітньої парадигми сучасності. Саме тому ми присвятили цьому питанню дослідно-експериментальну роботу, що складалася із трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного. Наше дослідження проводилося на базі Карпилівського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів та Деснянського ліцею Деснянської селищної ради Чернігівської області. В умовах експерименту перебували 4 вчителі початкових класів Карпилівського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів та 5 учителів Деснянського ліцею Деснянської селищної ради Чернігівської області. А також по 17 учнів експериментального 3-В та контрольного 3-Б класів.

Метою нашого дослідження було з'ясування взаємозв'язку між «кліповим» мисленням учнів та формуванням їхньої читацької компетентності.

Завдання дослідження:

- 1) визначити рівень сформованості читацької компетентності учнів експериментального та контрольного класів у взаємозв'язку із кліповістю мислення;
- 2) виявити розуміння сучасними педагогами суті «кліпового» мислення, його переваг та недоліків;
- 3) з'ясувати рівень готовності освітян до змін, пов'язаних зі зміною специфіки мислення дітей нового покоління;

- 4) дізнатися, чи володіють сучасні учителі інформацією щодо Click-навчання, наскільки розуміють його концептуальні засади, принципи та можливості до реалізації у власну практичну діяльність.

За нашим переконанням, роль учителя в організації оптимальних умов для формування читацької компетентності кліперів є вирішальною. Саме тому ми диференціювали проблему і розглянули її специфіку на двох рівнях. У наступному параграфі ми проаналізували готовність учителів до роботи із кліперами у контексті формування читацької компетентності молодших школярів за допомогою технології click-навчання. Наповнення цього ж параграфа буде присвячене іншому рівню дослідження, під час проведення якого ми ставили за мету визначити наявність дітей із «кліповим» мисленням у взаємозв'язку із формуванням окремих складників читацької компетентності. Для цього ми узяли за основу методику М. Літвінової, попередньо адаптувавши її під вікові особливості респондентів та цілі нашого дослідження. Хочемо окремо зазначити, що градація рівнів сформованості саме «кліпового» мислення не передбачалася обсягом нашого дослідження, адже більш важливою була перевірка наявності чи відсутності такого мислення на різних рівнях сформованості читацької компетентності учнів. Адже за переконанням ряду дослідників, яке нам імпонує, «кліповість» мислення не є виразом чи перешкодою для формування дитини-читача. Саме тому кожне питання анкети містило мінімум один варіант відповіді, який указує на таке специфічне мислення. У ключах ми позначили такі питання літерою «к». Дитина, яка набрала мінімум 5 балів за результатами анкетування є «кліповичком».

Нижче наводимо саму анкету для ознайомлення.

Анкета

Прізвище та ім'я _____ Клас _____

1. Читаючи книжку я

а) читаю усе підряд;

- б) обираю найцікавіше, пропускаючи нудне;
- в) не читаю, бо комп'ютерні ігри чи мультфільми подобаються більше, ніж читання;
- г) розглядаю малюнки і тільки тоді вирішую, читати її чи ні.

2. Я вважаю, що краще отримувати інформацію:

- а) з книжки;
- б) з відеороликів;
- в) просто запитати у когось;
- г) пошукати в інтернеті.

3. Я краще запам'ятовую

- а) сюжет книги (про що в ній йшлося, головних персонажів);
- б) окремі цікаві вислови, слова;
- в) прислів'я, анекдоти;
- г) прізвище автора, колір обкладинки.

4. Необхідну інформацію я знаходжу в інтернеті

- а) дуже швидко, бо часто це роблю;
- б) повільно, бо багато перечитую;
- в) повільно, бо ще не дуже швидко читаю;
- г) дуже швидко, бо шукаю її у відеороликах.

5. Я вважаю цікавою книжку

- а) у якій події розвиваються стрімко, швидко;
- б) де все поступово, плавно, чітко;
- в) мультфільм, бо він яскравіший та цікавіший;
- г) онлайн гру, бо в ній швидкість подій залежить тільки від тебе.

6. Читання книг –

- а) нудна справа, мені не подобається;
- б) дуже цікаво, бо можна уявити персонажів та довідатися багато нового;
- в) це цікаво, але краще подивитись мультфільм чи фільм, знятий за сюжетом книги;
- г) справа корисна.

7. Для мене важливим є:

- а) деталі розповіді;
- б) загальні уявлення;
- в) враження, які залишаються після прочитаного;
- г) емоції, які викликала розповідь.

8. Я більше люблю

- а) книги, де багато ілюстрацій;
- б) книги, де мало ілюстрацій, щоб самостійно уявити, як виглядали персонажі та де розгортались події;
- в) малювати ілюстрацій до прочитаного.

9. Із більшим задоволенням я

- а) прочитаю короткий вірш;
- б) прочитаю цікаву казку;
- в) пограю в онлайн гру;
- г) прочитаю оповідання.

Для об'єктивної оцінки рівня сформованості читацької компетентності молодших школярів у зв'язку із кліповістю мислення, ми виділили критерії та показники наявності кліпового мислення, які допомогли оцінити те, чи є кліпове мислення перешкодою для формування читацької компетентності, чи навпаки виконує ряд інших функцій (мотивація, стимуляція, фасилітація

тощо) задля того, аби дитина не тільки була зацікавленою у читанні, а й отримувала від нього задоволення та користь.

Таблиця 2.1.

Критерії та показники наявності кліпового мислення у взаємозв'язку із формуванням читацької компетентності

Критерії	Показники
Когнітивний	<i>Учень / учениця:</i> 1) прагне до удосконалення власних читацьких навичок, активно пізнає цю площину; 2) є більш зорієнтованим на реалізацію пізнавальної функції різних джерел інформації; 3) уміє продуктивно працювати, як зі звичайним, так і з медіатекстом.
Діяльнісний	<i>Учень / учениця:</i> 1) розуміє практичне значення отриманої навички; 2) орієнтується у жанровому різноманітті творів, що вивчаються; 3) є допитливою та орієнтованою не на поверхове знайомство із новою книгою/твором, а на свідоме та планомірне проникнення до глибин сюжету.
Мотиваційний	<i>Учень / учениця:</i> 1) є умотивованим читачем, наскільки це може дозволити вікова специфіка; 2) уміє розставляти пріоритети, обираючи ті види занять, які приносять більше користі; 3) розуміє значення книги та вміє з нею якісно працювати.
Емоційно-	<i>Учень / учениця:</i>

перцептивний	1) отримує задоволення від роботи із книжкою, у тому числі творчої діяльності на основі прочитаного; 2) прагне сформулювати власну позицію щодо прочитаного; 3) може оцінити емоційний потенціал прочитаного твору.
--------------	---

На основі виокремлених критеріїв нами було визначено чотири рівні сформованості читацької компетентності учнів початкової школи у зв'язку із наявністю «кліпового» мислення:

1. *Початковий рівень.* Учень / учениця через більшу сприйнятливість до візуального матеріалу та зацікавленість в онлайн-іграх мають труднощі щодо формування читацької компетентності (не розрізняють жанри, не мають достатньої мотивації до читання, емоційне сприймання творів є ускладненим та не приносить ні задоволення, ні призводить до формування активної читацької позиції). Іншими словами, для учнів, чия читацька компетентність характеризується початковим рівнем, читання є тягарем, марною тратою часу або покаранням за непослух.

2. *Середній рівень.* Учень / учениця більш упевнено орієнтується серед різних джерел інформації, хоча сприймає її поверхово. Жанрову специфіку творів розуміє, але обирає менш об'ємні жанри, адже мотиваційна складова має низький рівень сформованості. Такі діти будуть читати, якщо дорослий запропонує якусь винагороду або буде тиснути іще менш педагогічними засобами. Цілісність твору для цих учнів не є важливою, проте цікаві вислови обов'язково запам'ятають та, можливо, будуть певний час використовувати.

3. *Достатній рівень.* Учень / учениця розуміє, розуміє важливість читання та отримує певне задоволення від цього процесу. Орієнтується на більш об'ємні твори, чітко розуміючи жанрову специфіку. Робота із пошуку інформації відбувається досить швидко, хоча учень прагне вдумливо перечитувати знайдені факти. Сюжет прочитаного запам'ятовується майже у повному обсязі, проте із незначними огріхами щодо персонажів чи

послідовності подій. Емоційна складова прочитаних творів для дітей із достатнім рівнем сформованості читацької компетентності є доступною, проте охопити увесь спектр, як і провести ототожнення із власним емоційним досвідом не завжди вдається. Загалом, продуктивність читача із таким рівнем є бажаною для кожного учня класу та тією, на яку із самого початку орієнтується вчитель, адже не потребує ніяких особливих здібностей чи задатків.

4. *Високий рівень.* Учень / учениця намагається охопити різні джерела інформації, аби знайти найбільш доречну та вірогідну. Є усвідомленим читачем, для якого важливі й ключові моменти твору, й менш значущі, але цікаві. Характеризується належним рівнем умотивованості та із задоволенням читає, хоча може так само цікавитися й іншими варіантами для проведення вільного часу. Може прагнути до співтворчості через виконання творчих завдань учителя чи із власної ініціативи. Зокрема любить малювати ілюстрації до прочитаного. Може надати емоційну оцінку відповідну віковим особливостям. У кожному разі, прочитаний твір знайде емоційний відгук у душі такої дитини. Загалом, не можна сказати, що для дітей із таким рівнем сформованості читацької компетентності читання є єдиною насолодою, проте означений рівень дозволяє максимально оцінити всі переваги цього виду діяльності.

Отже, загальна кількість балів за відповіді на запитання анкети розподілилася за рівнями сформованості читацької компетентності молодших школярів таким чином:

- Початковий рівень від 0 до 9 балів.
- Середній — від 10 до 14 балів.
- Достатній — від 15 до 19 балів.
- Високий — від 20 до 25 балів.

Ключ до анкети:

1. а) 3; б) 2 к в) 0; г) 1 к.
2. а) 3; б) 0 к; в) 1; г) 2 к.
3. а) 3; б) 2 к; в) 1 к; г) 0.
4. а) 0 к; б) 3; в) 1; г) 2 к.
5. а) 2 к; б) 2; в) 1 к; г) 0 к.
6. а) 0 б); 3 в); 2 к г) 1.
7. а) 1; б) 0 к; в) 2; г) 3.
8. а) 0 к; б) 1; в) 2.
9. а) 1 к; б) 2; в) 0 к; г) 3.

Результати констатувального етапу дослідження наведено у таблиці (Табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Порівняльна характеристика рівнів сформованості читацької компетентності експериментального та контрольного класів під час констатувального етапу експерименту

Класи Рівні розвитку	<i>Експериментальний клас (З-В клас)</i>	<i>Контрольний клас (З-Б клас)</i>
<i>Початковий</i>	20%	12%
<i>Середній</i>	60%	60%
<i>Достатній</i>	20%	28%
<i>Високий</i>	0%	0%

Результати перевірки рівня сформованості читацької компетентності молодших школярів експериментального (ЕК) та контрольного (КК) класів у відсотковому співвідношенні подано у вигляді діаграми на рисунку (Рис. 2.1).

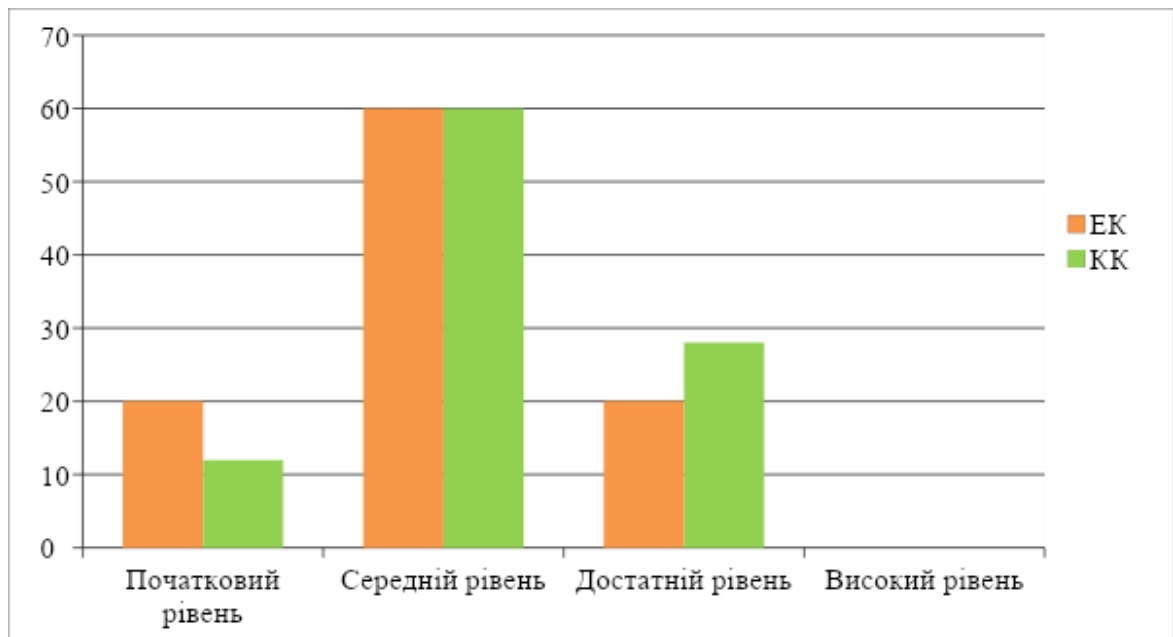

Рис. 2.1. Порівняльна характеристика рівнів сформованості читацької компетентності експериментального та контрольного класів під час констатувального етапу

Отже, у результаті послідовного аналізу матеріалів, отриманих під час дослідження на констатувальному етапі визначено, що переважаюча більшість школярів мають середній рівень сформованості читацької компетентності, а відсоток, який позначає кількість учнів з високим рівнем, дорівнює нулю. Окрім цього, бачимо, що загальний рівень читацької компетентності учнів обох класів майже однаковий, що підтверджує достовірність та об'єктивність результатів нашого дослідження.

2.2. Експериментальна перевірка готовності учителів до роботи із кліперами у контексті формування читацької компетентності

Проблема визнання існування кліперів та пошуку підходів до організації їхнього навчання, або ж спроба універсалізації їхнього типу мислення та нівелювання специфічних потреб є досить гострою у сучасному освітньому середовищі. Оцінка кліповості мислення дітей, особливо у контексті її

негативного впливу на процес формування читацької компетентності, має, на нашу думку, такі підстави:

- упереджене ставлення вчителів до певної відмінності дітей цифрового покоління від своїх попередників;
- роздмухування проблеми із того, що є можливістю, шансом для власного професійного зростання;
- небажання шукати та нові форми взаємодії з «нестандартними» дітьми;
- звичка працювати за шаблоном у всьому.

Звісна річ, ми не звинувачуємо сучасних освітян, на власному прикладі розуміючи всі реалії професії, але маємо з'ясувати їхню компетентність у питанні кліпового мислення, готовність знаходити та використовувати плюси кліперів, а також обізнаність у специфіці Click-навчання.

Ми вирішили пересвідчитися у готовності педагогів працювати із кліперами, їхній адаптивності, толерантності, розумінні плюсів такого типу мислення та умінні їх використовувати для формування читацької компетентності учнів.

Для досягнення означеної мети та вирішення окресленого кола завдань нами було створено анкету для вчителів, яка містила запитання як відкритого, так і закритого типу [Див.: Дод. А].

За результатами анкетування з'ясувалося, що в умовах експерименту перебували вчителі зі стажем 10-38 років (у середньому – близько 30 р.). Можливо, фактор віку був визначальним для відповіді на наступне питання та ілюстрації того, що 22,2% опитаних вважають кліпове мислення проблемою, 44,4% – наслідком негативного впливу і тільки 33,3% не вважають «кліповість» вироком. Педагогів, які вважають кліпове мислення вигадкою, прикриттям для власної некомпетентності не виявилось.

Майже 100% опитаних вважають та переконливо обґрунтовують свою думку щодо того, що кліпове мислення є перешкодою для формування

читацької компетентності, пов'язуючи це зі зниженням мотивації, фрагментарністю читання та сприймання прочитаного. Чіткого обґрунтування протилежної позиції не було надано, окрім одного твердження: «Ні, якщо вчителем правильно і продумано підібрані різні види форми роботи на уроці». Тож ця вчителька точно розуміє, що із дітьми нового покоління потрібно працювати по-новому, аби отримати дійсно вагомий результат.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує більш детальний розбір відповідей-рекомендацій щодо практичної організації діяльності учителів, спрямованої на використання переваг кліпового мислення. Отже, ми отримали такі відповіді респондентів:

Навчальний матеріал поділяю на невеликі блоки. Добираю короткі, зрозумілі учням завдання, частіше міняю форми роботи. Подібна форма роботи чітко вписується у концепцію Click-навчання та є не просто виправданою, а й ефективною у роботі з кліперами, бо дозволяє дозувати інформацію та переключатися на різні форми роботи для ефективного результату уроку. Також важливим є чіткий лаконічний інструктаж, який не перевантажує сприймання та стимулює діяти одразу, виконуючи вказівки вчителя, а не витрачаючи час для виділення головного у сказаному.

Застосовую в своїй роботі інноваційні технології, які дають можливість дітям переключатися із однієї форми роботи на іншу. Використовую інтерактивні методи навчання, які спонукають дітей до активного пізнання. Працюю над формуванням логічного мислення в учнів. Без конкретики складно оцінити інноваційність та доцільність технологій, а от інтерактивність точно є рисою «клікабельності» технологій, яка допомагає ефективно включатися, своєчасно перемикатися, застосовувати різні канали сприймання та раціонального витратити час.

Часто змінюю види роботи на уроці, матеріал до уроку доповнюю яскравими ілюстраціями, картками, схемами, презентаціями. Якісне унаочнення, без сумніву, є великим плюсом, особливо, коли це не просто

роздатковий матеріал, таблиці, а наочність, виготовлена із застосуванням цифрових технологій. Це допомагає кліперам бути «у своїй тарілці», а вчителів – спілкуватися однією мовою із дітьми нового покоління.

Мікронавчання. Проводжу читацькі посиденьки. Певно, також ідеться про дозованість та не перенасичення навчання, що є доречним.

Використовую вправу «фотоапарат», яка дає змогу швидко запам'ятовувати вислови, правила, тощо. Знову доречний акцент на миттєвість реакцій кліперів, оперативність фіксації невеликих за обсягом «сигналів», що привертають увагу та активізують пам'ять.

Тестування, після прочитаного. Класичний прийом, який не можна назвати суто «кліперівським», проте він може мати місце в системі формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням, оскільки дозволяє не орієнтуватися на розгорнена відповідь, а обмежитися буквою варіанту.

Ми проаналізували тільки найбільш унікальні відповіді, оминаючи ті, що повторюються. Найчастіше йшлося про дозування у навчанні та тестування, як варіант роботи, спрямованої на формування читацької компетентності кліперів. Варіантів боротьби із недоліками, пов'язаними із кліповістю мислення наведено не було.

Відповідаючи на питання, що саме відомо про Click-навчання, частина респондентів чесно відповіла, що нічого, а більшість продемонструвала кмітливість:

- Ця методика для дітей з кліповим мисленням і спрямована на осучаснення освітнього процесу відповідно до вимог інформаційного суспільства. Докладно (форми і методи роботи) поки не опанувала.
- Це технологія навчання, яка враховує переваги і недоліки «кліпового мислення» у сучасних дітей.
- Технологія що враховує і недоліки, і переваги «кліпового мислення».

- Маємо учнів нового покоління. Навчання сучасних дітей, які мають кліпове мислення, направлена на розуміння їхніх потреб, можливостей запам'ятовування. Навчити дітей отримувати знання, допрацьовуючи самотійно. Використання під час дистанційного навчання.

Напевно, лише остання відповідь не є спробою «викрутитись», а демонструє реальне бачення та розуміння сутності технології Click-навчання. Це пояснюється як недостатньою тиражованістю технології, так і відсутністю мотивації не боротися із кліповим мисленням, а використовувати його сильні сторони для формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням. Доказом цього є й те, що на сьоме запитання (закритого типу) про те, які поради даються, щодо організації Click-навчання правильну відповідь дав лише один респондент, адже всі варіанти відповіді, наведені в запитанні, є правильними.

На запитання ж, які принципи становлять основу методики Click-навчання правильно відповіли всі, окрім чотирьох респондентів, які спіймалися в «пастку», обравши, окрім власне методичних, ще й загальнодидактичні принципи. Саме вони й знизили пильність опитаних та збили з пантелику.

Ще краще розуміння сутності Click-навчання у взаємозв'язку із формуванням читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням продемонстрували відповіді на запитання номер 9. Розглянемо більш детально відповіді, які, на нашу думку, заслуговують на увагу.

Застосовуючи на уроках читання різні технології навчання, ми стимулюємо учнів до активного читання. Дитина розуміє себе важливою частинкою колективу (групи, пари). Вдало підібраний вчителем навчальний матеріал пробуджує читацький інтерес у дітей. Не зважаючи на те, що відповідь є доволі розмитою та не виражає чіткого зв'язку із Click-навчанням, позитивним є бажання учителя увиразнювати свої уроки читання, робити їх більш привабливими, сучасними, емоційними,

сповненими стимулами для мотивації та ситуацій успіху, які просто необхідні для кліперів.

Застосування на уроках емоційно привабливих елементів: фрагменти мультфільмів, фільмів, роботи з мистецтва, ігрові сюжети. Безперечно, неможливо уявити навчання дітей, що мають кліпове мислення без динамічної наочності, роль якої вдало виконують фільми, мультфільми та робота з іншими медіатекстами. Уроки читання усіляко сприяють подібній інтеграції, а принципи Click-навчання наголошують на необхідності подібної роботи, тож маємо визнати доречність такого коментаря та його користь.

Допомагає сформувати комплексне уявлення про світ і взаємозв'язки у ньому. Така відповідь не відображає концептуальних засад Click-навчання, радше говорить про бажання учителя здатися компетентним у темі, проте подібним чином можна відповісти на 90% запитань з педагогіки й методики, настільки універсально та неконкретно сформульовано відповідь.

Стимулювання до читання, використовується при створенні інтерактивних методів навчання. Застосовуючи на уроках читання різні технології, ми заохочуємо учнів до активного читання. Без жодного сумніву інтерактивні методи є виграшним вибором і для Click-навчання, бо скеровують дітей у русло взаємного навчання через взаємодію не тільки з інформацією, що є одним із козирів кліперів, а й з іншими дітьми, а це для тих, чиє спілкування із соціумом переходить у рамки віртуального світу є надважливо. І, звичайно, активне читання, за умови його умотивованості, а не примусового формату, є потрібним складником для формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням.

Наше дослідження показало також, що всі опитані вчителі вважають за необхідне змінювати підходи до процесу навчання дітей нового покоління та до формування саме читацької компетентності. Це не може не тішити, адже перехід на новий зміст навчання потребує і нових підходів із

урахуванням конкретних запитів здобувачів тих знань та компетентостей, формування яких має відбуватися у максимально зручний, доступний та комфортний спосіб. Проте, не можна сказати, що всі респонденти уже зараз практично націлені на підкорення інноваційних напрямків навчання дітей-кліперів. Доказом цього є методи, прийоми, стратегії, які вони найчастіше використовують для формування читацьких якостей дітей нового покоління. Серед них варто відзначити такі:

- інтерактивні методи (робота в парах, робота в малих групах, ротаційні трійки);
- щоденні 5;
- «шість капелюхів»;
- «шість цеглинок LEGO»;
- інтерв'ю;
- ромашка Блума;
- читацьке колесо;
- плюс- мінус- цікаво;
- крісло автора;
- вихвалянки;
- театралізація;
- кубування;
- РАФТ;
- сторітелінг;
- технологія «RAPRAPID»;
- розвиток артикуляційного апарату;
- зорові вправи;
- інсценізація;
- показ учителем, відпрацювання наголосу;

- ігрові форми навчання.

Як бачимо, не всі респонденти чітко розмежовують процес та результат роботи, як і не всі диференціюють класичні методи, прийоми, стратегії та дійсно нові, які з'явилися у педагогічній скриньці освітян у зв'язку із появою НУШ. Загалом же слід урахувати позитивну тенденцію, що домінує у настроях педагогів, які перебували в умовах експерименту. Це, у більшості своїй, методично підковані, умотивовані та орієнтовані на систематичну роботу, спрямовану на підкорення нових освітніх технологій для ефективної, результативної роботи із формування читацької компетентності молодших школярів, які мають кліпове мислення.

2.3. Експериментальна методика із формування читацької компетентності учнів за допомогою Click-навчання

Тривалий час освітяни асоціюють проблему кліпового мислення із наявністю труднощів у навчанні, особливо із небажанням читати взагалі. Саме тому вважалося за доцільне збільшити об'єми текстового матеріалу, тобто діти мали читати більше художньої літератури, адже вона не є кліповою, а тому сприяє формування чіткого, цілісного образу. Наступним кроком мало би бути обговорення прочитаного, його аналіз на різних рівнях сприймання та усвідомлення. При чому, мало того, що знайомство з літературою було ледь не примусовим, ще й не враховувалась така ознака кліповості, яка потребує певного дозування матеріалу, опрацювання його логічно оформленими блоками. Та й сприймати той факт, що сам текст для кліперів не має тієї потужної сили окремі педагоги також відмовлялися, ігноруючи нові потреби учнів в умовах глобалізації. Сучасним педагогам, психологам необхідно враховувати сутнісну специфіку феномену «кліпове мислення» у побудові освітнього процесу, навчальній і поза навчальній, класній і позакласній діяльності учнів. Треба переглянути змістовний складник навчального матеріалу. З урахуванням індивідуально-психологічних особливостей

школярів потрібно структурувати інформацію у вигляді кліпів, видозмінювати формат викладу пріоритетними стануть яскраві, чіткі та наочні презентації зі зрозумілими й образними картинками та формулюваннями, що легко запам'ятовуються, відеоролики, які теж допоможуть якісно унаочнити процес навчання, зробити його цікавим, доступним та зрозумілим.

Отже, успішність Click-навчання буде залежати від таких факторів:

- 1) технологізація освітнього середовища (смартборди, планшети, телефони – усе для користі, а не лише для розваги);
- 2) осучаснення наочності, надаючи перевагу яскравій, динамічній, тій, що привертає увагу та швидше допомагає досягнути намічені дидактичні цілі;
- 3) максимальний зв'язок з реальним життям, оскільки відірваність від нього кліпери, звичні до лайфхаків та розповідей із реального життя відомих або просто близьких їм людей, відірваність від реальності не сприймуть;
- 4) орієнтація на масив інформації та самостійність у її інтерпретації, що має завершитися висновком про її істинність чи хибність. Адже подібна стратегія не лише розвине аналітичне мислення, а й використає сильні сторони кліпового мислення;
- 5) формування сприятливого для живої комунікації середовища. Це допоможе повернути adeptів інтернет-спілкування до реального життя, де кожне слово, що буде сказаним, треба зважувати, бо повідомлення потім не видалиш, а емоції не замінюють реальних емоцій;
- 6) надання керованої, але самостійності. Діти повинні мати вибір не лише в тому, що одягати чи що їсти, а і в тому, що вчити, що читати, як виражати свої емоції, враження, думки.

Для практичної реалізації Click-навчання, маємо розглянути інтерактивні методи навчання, що вже фігурували в інших методиках, з погляду їхньої певної «клікабельності», тобто доцільності використання у

роботі із формування читацької компетентності кліперів. Особливу увагу при цьому маємо звернути на яскраві, привабливі методи, оскільки цього вимагає специфіка мислення дітей, які мають кліпове мислення.

Метод Case-study. Кейс-метод (*кейс-стаді, метод конкретних ситуацій*). Техніка навчання, що використовує опис реальних ситуацій. Під ситуацією (кейсом) розуміється опис якоїсь конкретної оригінальної ситуації в організації, наприклад, історія освіти, створення школи, класного колективу, їх розвиток та результати. Класична ситуація – ситуація може бути взята з літератури, практики. Може бути штучно сконструйована. В кінці не ставиться знак питання. Учасники повинні виокремити питання з контексту ситуації, з приводу чого вони повинні прийняти рішення. Жива ситуація – береться з життя учнів, але нікому не відомо прийняте рішення ось його і треба знайти, а саму ситуацію описати в тій послідовності, в якій вона відбувалася в житті.

Мета: виробити вміння творчо мислити, розвивати організаторські здібності, уміння виявляти головне і другорядне і прогнозувати рішення. Особливістю методу case – технологій є створення проблемної ситуації на основі фактів з реального життя.

Історична довідка

Вперше робота з кейсами в рамках навчально-виховного процесу була реалізована в Гарвардській школі бізнесу в 1908 р. В Україні ця технологія стала впроваджуватися лише останні три роки.

Методи кейс-технології у записник вчителя початкових класів

Кейс-стаді (casestudy) – система навчання, що базується на аналізі, вирішенні та обговоренні ситуацій, як змодельованих, так і реальних.

Casestudy не має точного перекладу на українську мову. В основному використовується або англійський термін, або кілька російськомовних аналогів: кейс-стаді, кейс-метод, навчання на практичних прикладах, метод конкретних ситуацій. Ситуаційне навчання. Ситуаційні задачі.

Формуються навички:

- аналітичні
- практичні
- творчі
- комунікативні
- соціальні
- самоаналіз

Саме вони забезпечують реалізацію навчально-виховної роботи в технології співпраці вчителя і учнів, а не командної форми спілкування і навчання.

При створенні кейса слід враховувати:

- Для кого і з якою метою пишеться кейс?
- Чому повинні навчитися діти?
- Які уроки вони з цього матимуть?

Етапи, які відображають класичну форму роботи учнів з кейсом:

I етап- знайомство з ситуацією, її особливостями;

II етап- виділення основної проблеми;

III етап- пропозицію тим для «мозкового штурму»;

IV етап- аналіз наслідків прийняття рішення;

V етап- рішення кейса.

Кейс-метод – це ділова гра в мініатюрі, так як поєднує в собі професійну діяльність з ігровою. Сутність даної технології полягає в тому, що матеріал, що подається – у вигляді мікропроблеми, а знання набуваються в результаті їх активної дослідницької і творчої діяльності із розробки рішень.

Опис ситуації для стимулювання творчої і критичної діяльності учнів може носити різний характер залежно від педагогічної мети її використання в навчальному процесі.

Метод ситуаційного аналізу полягає в тому, що слухач, ознайомившись з описом організаційної проблеми, самостійно аналізує ситуацію, діагностує проблему і представляє свої ідеї та рішення в дискусії з іншими учнями.

Метод «кейс-стаді» відноситься до інтерактивного і має такі характеристики:

- 1) Використання фактичних організаційних проблем;
- 2) Можлива участь максимальної кількості людей в їх вивченні, з'ясуванні інших точок зору, порівнянні різних поглядів і прийнятті рішень;
- 3) Мінімальна ступінь залежності учнів один від одного;
- 4) Наявність у кожного права на вірні і невірні відповіді;
- 5) Організатор заняття проводить навчання через всі етапи сценарію і застосовує функції експерта, каталізатора навчального процесу та тренера.

Порядок роботи за методом «кейс-стаді»

Індивідуальна робота 30% часу

- Ознайомлення з ситуацією (за текстом або за повідомленням)
- Виявлення проблем
- Узагальнення інформації
- Аналіз інформації.
- Групова робота 50% часу
- Уточнення проблем і їх ієрархій
- Формування альтернатив рішення
- Складання переліку переваг та нестачі кожного рішення.
- Оцінка альтернатив.
- Індивідуальна та групова робота 20% часу
- Обґрунтування можливості застосування альтернатив

Підготовка звіту і презентації результату Кейси слід розробляти з урахуванням характеристик, що забезпечує ефективність їх використання в

навчальних програмах: по- перше, кейс повинен відповідати цілям навчання; по-друге, кейс повинен бути максимально наближеним до реальної; по-третє, завдання повинно бути підібране таким чином, щоб можна було користуватися різними шляхами для пошуку варіантів рішення; по-четверте, кейси можуть відрізнятися за рівнем узагальненості, за кількістю представленої в них інформації, по складності проблеми; по-п'яте, матеріал кейса слід оновлювати зі змінами в реальній практиці.

Методи кейс-технології

У центрі уваги знаходиться процес отримання інформації. Мета методу – пошук інформації самим учнем. І, як наслідок, навчання його в роботі з необхідною інформацією, її збором, систематизацією та аналізом. Повідомлення може бути письмовим або усним, за типом: «Сталося...» або «Відбулося...». Хоча така форма роботи вимагає багато часу, її можна розглядати як особливо наближену до практики, де отримання інформації становить істотну частину всього процесу прийняття рішення.

Мета – процес створення або вдосконалення проєктів. Учасників заняття можна розбити на групи, кожна з яких буде розробляти свій проєкт. Ігрове проєктування може включати проєкти різного типу: дослідницький, пошуковий, творчий, аналітичний, прогностичний[6].

Кейс-метод принципово відрізняється від інших методів демократичністю в здобутті знань. Адже в обговоренні будь-якого питання всі учасники дискусії. Усебічне дослідження обставин реальних чи міфічних називають аналізом конкретних ситуацій. Цю варіацію методу ситуаційного аналізу призначено для розвитку професійного світосприйняття та системи цінностей

Метод інтелектуальні карти, або «карти розуму». Один з найбільш універсальних і простих прийомів для підвищення ефективності розумової діяльності із застосуванням образів – це інтелектуальні карти. Метод інтелектуальних карт у своїй книжці «Працюй головою» (1974) популярно описав відомий психолог Тоні Бьюзен, який, працюючи з неуспішними

школярами, зміг перетворити навчання на захопливе та дуже ефективне заняття.

Інтелектуальні карти можна використовувати для: запам'ятовування, упорядкування та систематизації інформації, планування діяльності, підготовки до виступів, пошуку рішень у складній ситуації: розгляду різних варіантів виконання завдань.

Правила побудови інтелектуальних карт:

- 1) Візьміть чистий аркуш паперу, різнокольорові ручки, фломастери, маркери, олівці.
- 2) Зберіть весь матеріал із теми: книжки, статті, покликання в інтернеті.
- 3) У центрі аркуша намалуйте центральний образ, який символізуватиме вашу тему.
- 4) Від центрального образу відведіть товсті гілки, на яких буде написано найважливіші ключові слова, що стосуються цієї теми. Кожна гілка має містити одне слово.
- 5) Від товстих гілок аналогічно відведіть тонші гілки, уточнювальні основні думки.

Особливості побудови інтелектуальних карт

Використовуйте малюнки. Зоровий образ запам'ятовують на довгий час, сприймають із максимальною швидкістю, формує величезну кількість асоціацій.

Інформація зчитують по колу. Починають із центру карти, дані читати треба з правого верхнього кута й далі за годинниковою стрілкою. Використовуйте різні кольори.

Карта як результат мислення є унікальною й неповторною. Не бійтеся експериментувати, пробувати, шукати та знаходити найліпші способи подання інформації, що максимально підходять саме для вас.

Ключових слів повинно бути небагато, вони не повинні складатися в закінчене речення.

Використовуйте не більше ніж 5-7 відгалужень від кожного об'єкта, таку карту зможе легко сприймати навіть втомлена людина. Звичайно, так інтелектуальні карти сам Тоні Бьюзен і його послідовники зображували вручну та на папері, нині створити таку карту можна, наприклад, за допомогою програми FreeMind.

Серія прийомів «Капелюх Хоми Невіруючого»

Формула цього прийому така: пояснюючи матеріал, учитель навмисне робить помилку, а попереджені про це діти мають знайти. У молодших класах учитель сигналізує інтонацією, паузою, темпом мовлення, пониженням сили голосу про місце, де очікувати помилку. Учитель, який використовує цей прийом, може вручати як нагороду за увагу найуважнішому учню приз – Перехідний почесний капелюх Хоми Невіруючого.

Метод Кіплінга дає змогу аналізувати проблеми та розвивати за допомогою запитань: «Шо?», «Де?», «Коли?», «Як?», «Навіщо?» і «Хто? Ці запитання добре використовувати тоді, коли всі втомилися й запал вичерпався. Відповідаючи на них, ви активізуєте своє сприйняття та стимулює появу нових запитань. Цей метод може допомогти, коли потрібно поглянути на проблему з різних сторін, знайти нові рішення або вибрати ідеї для дальшого розвитку. Він покликаний допомогти ліпше зрозуміти проблему.

Додаткові запитання:

- Скільки?
- Чому б і ні?
- Який термін?
- У якому місці?
- Хто із цим упорається?
- Де що?
- Коли?
- У чому полягає проблема?

- Де це відбувається?
- Коли це відбувається?
- Чому це відбувається?
- Як подолати ці труднощі?
- Кого треба залучити?
- Як дізнатися, що проблему вирішено?

Приклад:

- Що ми розробляємо? (Валізу)
- Де можна зробити? (На фабриці за містом).
- Коли це ліпше зробити? (Завтра).
- Скільки часу це займе? (Три дні).
- Навіщо ми її робимо? (Вона стане в пригоді у відпустці).
- Хто її побачить? (Усі, хто трапиться нам за час подорожі).
- У чому її призначення? (Під час подорожі мені потрібно кудись складати речі.

Можна й потрібно:

- Відповідати на запитання
- Бути чесним
- Відчувати себе за допомогою запитань, які потребують розгорнутої відповіді.
- Бути конкретним
- Мислити критично.

Не можна:

- Пропускати запитання, відповіді на які здаються занадто простими.
- Брехати.
- Занадто захоплюватися деталями.

Роль наставника:

До обов'язків наставника входить озвучування запитань і контроль того, щоб на всі запитання дали конкретні відповіді.

Запитання для аналізу:

- Як усе пройшло?
- Чи здається вам, що заняття принесло користь? Як? Чи хотіли б ви змінити що-небудь наступного разу?

Метод «Лекція візуалізація»

Оскільки в закладах вищої освіти традиційно зберігається лекційна форма подання матеріалу, випускники шкіл мають бути готовими до такого способу засвоєння знань.

В оригінальній класифікації засобів комунікації Маршала Маклюєна лекція належить до так званих «холодних» засобів із низькою визначеністю, оскільки, на думку дослідника, слухачу передають дуже мало і дуже багато йому доводиться додумувати самому. У зв'язку із цим перед викладачем стоїть завдання пошуку принципово нових форм проведення лекцій, однією з яких є лекція-візуалізація.

Під час такої лекції аудіоінформацію супроводжують показом різних малюнків, графічних схем, кліпів, що асоціюються в учнів з певними образами. Таке подання матеріалу певним чином компенсує бідність навчального процесу на видовища. Основний акцент у лекції візуалізації роблять на активніше включення в процес мислення зорових образів.

Ця методика дає змогу збільшити обсяг переданої інформації за рахунок її систематизації, концентрації та виділення найбільш значущих елементів. Як відомо, в сприйнятті матеріалу труднощі викликає уявлення абстрактних понять, процесів, явищ, особливо теоретичного характеру. Візуалізація дає змогу великою мірою подолати ці труднощі й надати абстрактним поняттям наочний, конкретний характер.

Візуалізація лекційного матеріалу, а також декодування його слухачами завжди породжують проблемну ситуацію, вирішення якої пов'язане з аналізом,

синтезом, узагальненням, розгортанням і згортанням інформації. тобто з операціями активної розумової діяльності.

Метод «120 кімнат». 120 кімнат. Для чого б ви використовували першу, другу, третю, решту? Уявіть собі будинок, у якому 120 кімнат і кожна кімната має своє призначення, – 120 кімнат – це метод генерації ідей за допомогою уяви та творчого мислення, що дає учасникам змогу змінити кут огляду й мислити абсурдно. Однак суть полягає не у вигадуванні нових кімнат, а в наповненні їх змістом і функціями.

120 кімнат – ідеальний метод, якщо потрібно підштовхнути команду чи прискорити роботу над завданням. Його мета полягає в тому, щоб змусити групу подумати про додаткові напрями розвитку.

Можна та потрібно:

- активізувати своє сприйняття;
- використовувати уяву;
- мислити абсурдно.

Не можна залишати кімнати порожніми.

Роль наставника: проводить інструктаж учасників і стежить за дотриманням правил. До його обов'язків входить контроль за проведенням аналізу вправи.

Запитання для аналізу:

- Як ви думаєте, навіщо ми це робили?
- Чого ви навчилися завдяки цій вправі?
- Як усе пройшло?
- Чи хотіли б ви змінити що-небудь наступного разу?
- Чи здається вам, що заняття принесло користь?
- Яким чином?

Прийом «Прогнозування за фотографією». Учасникам пропонують зробити припущення про зображену на фотографії людину за її зовнішністю.

Складання психологічного портрета розвиває психологічну пильність, занурює у внутрішній світ іншої людини

Прийом «Конкурс знавців». Мета прийому активізувати знання учнів, сформулювати причинно-наслідкові зв'язки за допомогою запитань, що спонукають до змагання, наприклад Хто наведе більше прикладів із літератури, кінофільмів, газет або журналів, у яких герої стикалися із хімією або алхімією?

Хто наведе більше прикладів речовин, які ми використовуємо в повсякденному житті?

Метод «Що? Отже, що? Що тепер?». Метод призначено для використання ідей з літературно-художнього або інформаційного тексту. Педагоги часто скаржаться, що знання, набуті в школі, найчастіше є не пов'язаними з реальним життям учнів. Мета методу, що називається «Що? Отже, що? Що тепер?», полягає в тому, щоб допомогти учням знайти взаємозв'язки між ідеями, що досліджують у школі та діями в житті. За допомогою цього методу учні вчаться знаходити основні ідеї в тексті, розмірковувати про практичні наслідки цих а також обирати та здійснювати соціальні дії на їхній основі.

Передбачається, що тема заходу (уроку) вже представлена учням (за допомогою читання лекції або дискусії) і її далі обговорення спиратиметься усе загальне розуміння теми на рівні основних.

Педагог пояснює, що зараз учні можуть вирішити, які дії вони могли б на підставі розглянутих ідей. На дошці або на великому аркуші паперу вчитель креслить таблицю (вона має бути великого розміру, щоб усім було видно).

- Що?
- Отже, що?
- Що тепер?

Прийом «Куточки». Прийом «Куточки» – одна з популярних стратегій конструктивної дискусії, суперечки. Для школи цей прийом адаптували вчені, які запропонували методику розвитку критичного мислення.

Головна мета стратегії «куточки» навчити дитину вести конструктивно дискусію, обстоювати свою думку, наводячи аргументи, допомагати розвитку логічного й образного мислення, навчити культурі спілкування.

Прийом використовують після вивчення нової теми (тексту, параграфа підручника, етапі, художнього твору).

Послідовність роботи:

Ставлять головне запитання з теми, що передбачає кілька варіантів суджень. Клас ділять на групи, кожна група розробляє своє бачення теми Після цього учасників дискусії «розводять по кутах і починається обговорення.

Члени групи висловлюють свою думку, наводячи факти і підтверджуючи свої переконання прикладами. Противники можуть критикувати. Потім групи міняються ролями.

На завершальному етапі дискусії виступають аналітики.

«Лінія цінностей». Прийом є різновидом кооперативної діяльності. Його рекомендують для того, щоб виявити думки учнів із таких проблемних питань, де можливі різні відповіді (тобто можливі різні ступені згоди або незгоди з якоюсь заявою чи твердженням).

Дуже корисно навчити учнів визнавати й поважати розходження думок Корисно, щоб учні вчилися обстоювати свої переконання, навіть коли їхні друзі з ними не згодні. «Лінію цінностей» призначено для того, щоб привернути увагу учнів до якогось проблемного питання й допомогти вирішити, що вони думають із цього приводу: усвідомити, що з того самого питання можуть бути різні думки; а також зайняти позицію щодо питання й уміти сформулювати свої аргументи на користь своєї думки

Послідовність роботи

Крок 1. Учитель ставить запитання всьому класу. Це повинно бути таке запитання, що допускає різні думки. Таким питанням може бути, наприклад: «Що важливіше: збереження навколишнього середовища чи задоволення насущних нинішніх потреб людей?»

Крок 2. Кожний учень самостійно обмірковує це питання і, можливо, записує свою відповідь.

Крок 3. Учитель один учень стають у протилежних кінцях класу. Кожний із них стверджує крайню позицію із цього проблемного питання: їхні твердження діаметрально суперечать одне одному.

Крок 4. Учні пропонують зайняти місце десь уздовж уявної лінії між цими двома крайніми позиціями, відповідно до того, з яким із цих крайніх полюсів вони більш згодні.

Крок 5. Учитель нагадує учням, щоб вони обговорили з учнями, які стоять поруч, свої відповіді на це запитання для того, щоб переконатися, що вони стоять разом із тими, хто поділяє їхню думку. Якщо з'ясується, що їхні погляди відрізняються, то їм потрібно пересунутись у той чи той бік.

Крок 6. Учні можуть продовжити обговорювати свої відповіді з учнями, що стоять по обидва боки від них.

Крок 7. Учитель просить, щоб один учень від кожної групи сформулював позицію цієї малої групи з обговорюваної проблеми. Після виступу кожної групи вчитель запрошує всіх охочих змінити свою позицію перейти на відповідне місце.

Метод «Ручки посередині». Метод допомагає навчити учнів розподіляти час, відведений для роботи групи, рівномірніше на всіх членів групи. Метод «Ручки посередині» покликано сприяти тому, щоб усі учні мали можливість брати участь у діяльності під час роботи в групі, а також спонукати вчителя до запитань до окремих учнів про їхній вклад у роботу групи.

Під час роботи в малих групах буває так, що під час обговорення домінує один учень. За таких умов іншим учням важко зробити свій вклад у групову

роботу. Метод «Ручки посередині» найліпше працює в малих групах від 3 до 10 учнів. Ніяких особливих матеріалів не потрібно, але потрібно, щоб у кожного учня був олівець або ручка

Цей метод використовують одночасно з якоюсь іншою навчальною діяльністю, яку учні виконують, співпрацюючи в малих групах.

Послідовність роботи

Крок 1. Копи учні починають висловлювати свої ідеї (у навчальній малій групі, що складається з 3-7 членів), кожен учень, висловившись, кладе свою ручку або олівець у центр столу, за яким сидить група, щоб відзначити, що він зробив свій вклад у загальну роботу.

Крок 2. Поклавши ручку, цей учень уже не має права висловлюватися доти, доки всі інші учні не покладуть свої ручки в центр стола. Усі члени групи рівні у своїй можливості висловлюватися, і ніхто не має права домінувати.

Крок 3. Учень, який не висловився і якому немає чого додати в цей момент, має право сказати «Пропускаю», кладучи свою ручку або олівець у центр столу вимовляючи це слово.

Крок 4. У будь-який момент учитель може підійти до групи, вибрати ручку на столі й запитати, який вклад зробив власник цієї ручки [4].

2.4.Перевірка й аналіз результатів педагогічного експерименту

Наприкінці формувального етапу дослідження нами було здійснено контрольну перевірку, зріз знань для встановлення рівня сформованості читацької компетентності учнів обох класів. Для цього анкетування проводилося повторно, маючи на меті виявлення ефективності застосування елементів методики Click-навчання

Результати проведеної нами контрольної перевірки наочно демонструють підвищення показників рівня сформованості читацької компетентності учнів експериментального класу завдяки використанню на уроках читання елементів методики Click-навчання.

Результати формувального етапу експериментального дослідження подано у таблиці (Табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Рівнів сформованості читацької компетентності учнів
експериментального та контрольного класів після проведення
формувального етапу експериментального дослідження**

Класи Рівні розвитку	<i>Експериментальний</i> <i>клас (3-В клас)</i>	<i>Контрольний</i> <i>клас (3-Б клас)</i>
<i>Початковий</i>	8,3%	12%
<i>Середній</i>	50%	56%
<i>Достатній</i>	37,5%	32%
<i>Високий</i>	4,2%	0%

Результати перевірки рівня сформованості читацької компетентності молодших школярів експериментального та контрольного класів після формувального етапу подано у відсотковому співвідношенні у вигляді діаграми на рисунку (Рис. 2.2).

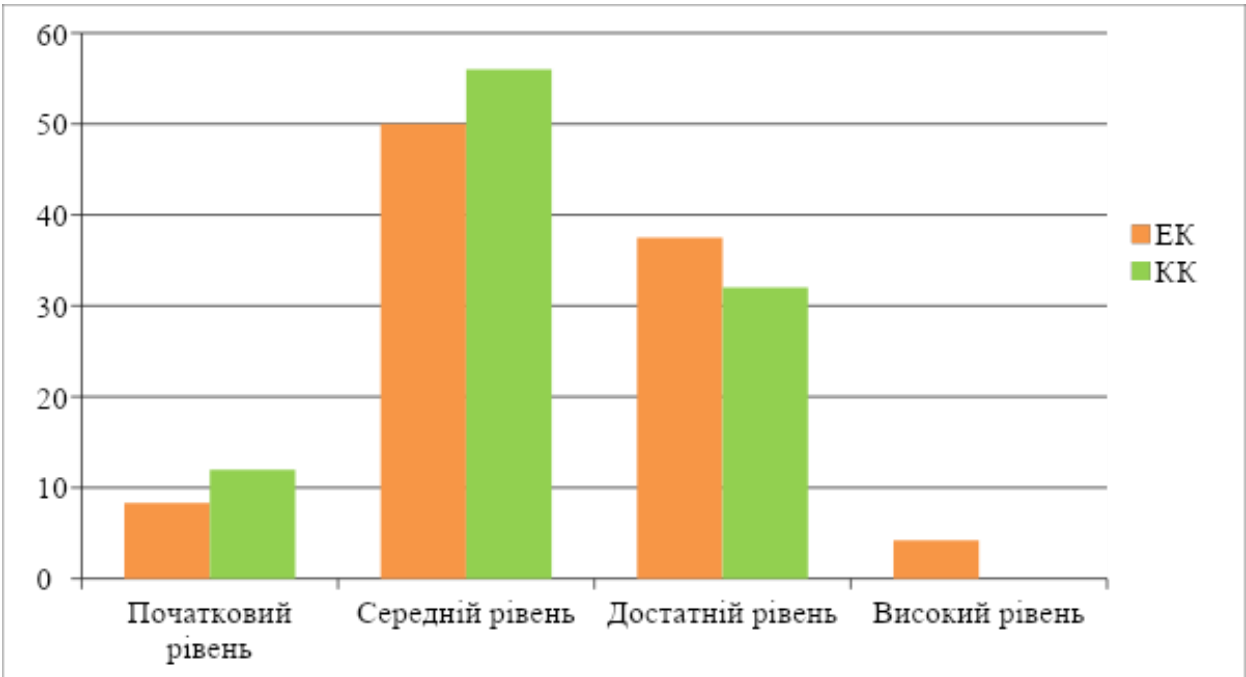

Рис. 2.2. Порівняльна характеристика рівнів сформованості читацької компетентності експериментального та контрольного класів після формувального етапу

Як бачимо, після проведення експерименту загальний рівень сформованості читацької компетентності в експериментальному класі покращився порівняно з контрольним класом. Можемо зробити висновок, що запропонована методика є ефективною, цікавою та доступною для розуміння учнів.

Виконавши порівняльний аналіз результатів рівнів сформованості читацької компетентності учнів на констатувальному та контрольному етапах, можемо зазначити, що показники змінилися.

Результати порівняльного аналізу узагальнено у таблиці (Табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Порівняльний аналіз рівнів сформованості читацької компетентності експериментального та контрольного класів на констатувальному і контрольному етапах

Класи	<i>Експериментальний клас (3-В клас)</i>		<i>Контрольний клас (3-Б клас)</i>	
	Констатувальний етап	Контрольний етап	Констатувальний етап	Контрольний етап
<i>Початковий</i>	20%	8,3%	12%	12%
<i>Середній</i>	60%	50%	60%	56%
<i>Достатній</i>	20%	37,5%	28%	32%
<i>Високий</i>	0%	4,2%	0%	0%

Результати порівняльного аналізу рівнів сформованості читацької компетентності молодших школярів експериментального та контрольного

класів на констатувальному та контрольному етапах дослідження продемонстровано у вигляді діаграми на рисунку (Рис. 2.3).

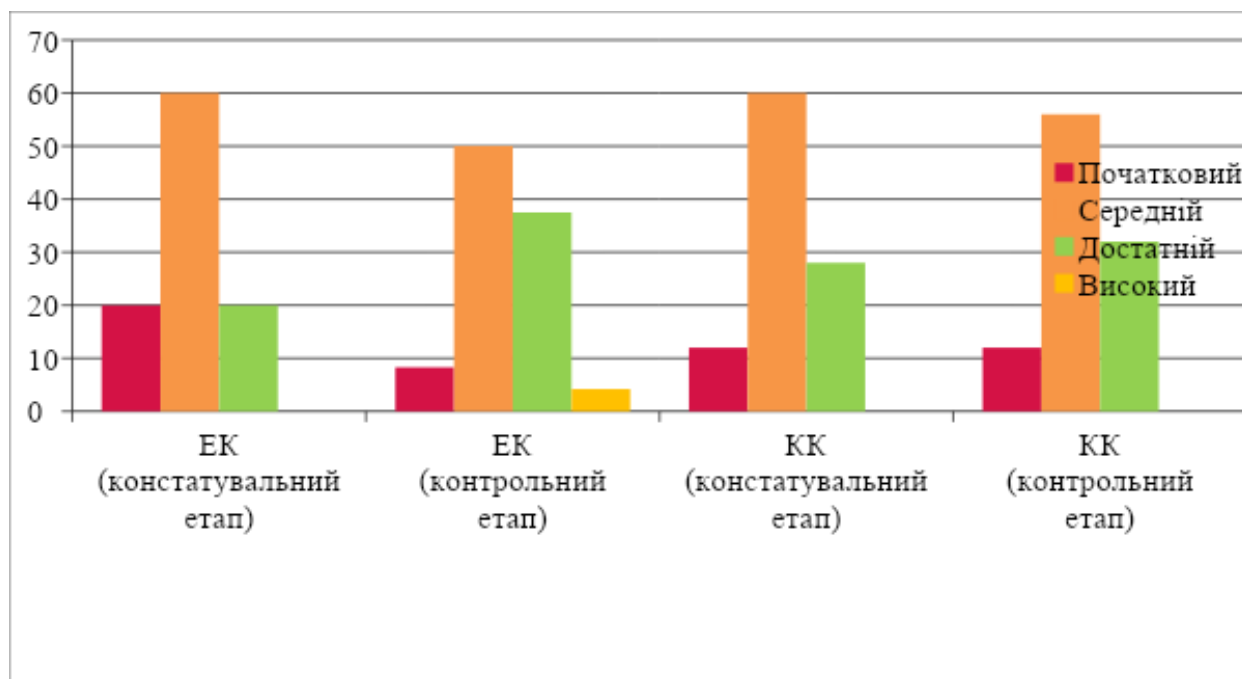

Рис. 2.3. Порівняльний аналіз рівнів сформованості читацької компетентності експериментального та контрольного класів на констатувальному та контрольному етапах

Порівняльний аналіз показав, що у контрольному класі показники сформованості читацької компетентності майже не змінилися. Так, 12% школярів мали початковий рівень читацької компетентності і під час проведення першого анкетування, і на етапі контрольної перевірки. Тільки на 4% змінилася кількість учнів із середнім та достатнім рівнем читацької компетентності.

У експериментальному класі показники достатнього та високого рівнів читацької компетентності підвищилися. Так, показники достатнього рівня збільшилися на 17,5%, а високого — на 4,2%. Натомість показники початкового і середнього рівня зменшилися на 11,7% та 10% відповідно.

Таким чином, аналіз даних діаграми та результатів експериментального дослідження підтверджують ефективність запропонованих вправ на уроках читання з метою формування читацької компетентності молодших школярів.

Упроваджена методика сприяла позитивним змінам, які знайшли своє відображення у підвищенні рівня читацької компетентності кліперів. Однак ефект збережеться та підвищиться лише за умови, якщо вчитель систематично впроваджуватиме в освітній процес різноманітні методи та прийоми Click-навчання, що сприяють формуванню читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням.

Висновки до розділу 2

Отже, після теоретичного аналізу наукової, науково-методичної літератури ми вирішили експериментально перевірити ті міркування, що виникли у процесі попереднього етапу роботи. Для цього нами було проведено експериментальну роботу на базі Карпилівського закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів та Деснянського ліцею Деснянської селищної ради Чернігівської області. В умовах експерименту перебували 4 вчителі початкових класів Карпилівського закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів та 17 учителів Деснянського ліцею Деснянської селищної ради Чернігівської області. А також по 17 учнів експериментального 3–В та контрольного 3–Б класів.

Суть експериментального дослідження, учасниками якого були вчителі полягала у виявленні рівня їхнього розуміння поняття «кліпове мислення», його особливостей, недоліків, переваг, взаємозв'язку із формуванням читацької компетентності. А також їхньої готовності до роботи з дітьми-кліперами узагалі в контексті Click-навчання. Формою збору інформації для її подальшої інтерпретації було анкетування. У підсумку ми зрозуміли, що опитані вчителі досить непогано орієнтуються у проблемі кліповості мислення та зацікавлені в побудові якісної взаємодії з дітьми-кліперами. Вони не навішують ярликів та не намагаються «виправити» таких дітей. Щодо обізнаності опитаних із методикою Click-навчання, то вона є досить низькою. Ми можемо пояснити це тим, що інформації про саму методику досить мало і,

не зважаючи на її користь, просування її не відбувається. Тобто на запитання «Що сьогодні робити з кліперами для формування читацької компетентності?» учителі не отримують відповіді про необхідність застосування Click-навчання, а намагаються самі адаптувати відомі їм методики, стратегії, прийоми для того, щоб така робота була ефективною.

Щодо учнів, які перебували в умовах експерименту, ми прагнули оцінити рівень сформованості у них читацької компетентності у взаємозв'язку із кліповістю мислення. Цим ми займалися на констатувальному етапі. Результати його показали явний взаємозв'язок цих понять та те, що учні експериментального та контрольного класів мають більш-менш однаковий загальний рівень, що допоможе забезпечити валідність експерименту.

На формувальному етапі експерименту ми урізноманітнили освітній процес уроків читання експериментального класу за допомогою методики Click-навчання, нічого не змінюючи для учнів контрольного класу.

Контрольний етап дослідження переконливо засвідчив ефективність обраної нами методики Click-навчання для формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням. Адже рівень указаної компетентності в університеті експериментального класу зріс, а в учнів контрольного — залишився практично незмінним.

Отже, маємо констатувати той факт, що Click-навчання є ефективною методикою для формування читацької компетентності кліперів, проте її застосування потребує систематичності та орієнтації на потреби та можливості свого класу.

ВИСНОВКИ

У відповідності із результатами проведеного нами наукового дослідження було виявлено науково-теоретичний та методичних рівні актуальності обраної проблеми сучасної ланки початкової освіти в НУШ стосовно формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням. Це дає нам змогу сформулювати результати нашої кваліфікаційної роботи у таких висновках:

1. Здійснивши системний аналіз наукової та науково-методичної літератури щодо проблеми формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням засобами Click-навчання, ми з'ясували, що читацька компетентність є базовою, ключовою. Її специфіку вивчали багато дослідників, проте формування цієї компетентності у взаємозв'язку із кліповістю вивчене недостатньо. Також ми з'ясували, що основними ознаками кліпового мисленняє:

- 1) алогічність побудови;
- 2) зниження гнучкості пам'яті, її глибини та тривалості;
- 3) відсутність аналізу отриманої інформації;
- 4) погіршення мотивації до читання, особливо читання об'ємних текстів.
 - У зв'язку із існуванням такого поняття, як «кліповість», уроки читання в початковій школі мають плануватися із дотриманням таких основних вимог:
 - якісна міжособистісна взаємодія в класі;
 - моделювання мовленнєвих ситуацій практичного характеру;
 - організація роботи щодо глибинного сприймання, критичного аналізу та інтерпретації інформації у текстах;
 - формування оцінного ставлення до інформації, отриманої із різних каналів;

- розуміння мовних норм та формування орфоепічної пильності у процесі засвоєння рідної;
- дослідження специфіки мовлення інших.

Значну кількість цих вимог може забезпечити Click-навчання, оскільки дозволяє поєднувати ті методи, прийоми, стратегії, технології, які допомагають зробити кліповість мислення не вадю, а вирашною рисою у структурі особистості.

2. Дослідивши рівень готовності сучасних учителів до формування читацької компетентності учнів, що мають кліпове мислення засобами Click-навчання, ми пересвідчилися, що опитані нами вчителі є орієнтованими на пошук нових форм роботи із новим поколінням дітей. Наше дослідження, що мало форму анкетування, проводилося на базі Карпилівського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів та Деснянського ліцею Деснянської селищної ради Чернігівської області. В умовах експерименту перебували 4 вчителі початкових класів Карпилівського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів та 17 учителів Деснянського ліцею Деснянської селищної ради Чернігівської області.

У результаті ми побачили, що не всі респонденти чітко розмежують процес та результат роботи, як і не всі диференціюють класичні методи, прийоми, стратегії та дійсно нові, які з'явилися у педагогічній скриньці освітян у зв'язку із появою НУШ. Загалом же слід урахувати позитивну тенденцію, що домінує у настроях педагогів, які перебували в умовах експерименту. Це, у більшості своїй, методично підковані, умотивовані та орієнтовані на систематичну роботу, спрямовану на підкорення нових освітніх технологій для ефективної, результативної роботи із формування читацької компетентності молодших школярів, які мають кліпове мислення.

3. Визначаючи наявність взаємозв'язку міжкліповістю мислення сучасних дітей та формуванням читацької компетентності ми помітили, що діти із кліповим мисленням мають такі переваги:

1) прискорення реакції. Кліпери швидше опрацьовують великі обсяги текстів у пошуках необхідної інформації;

2) захист мозку від «перегрівання» (інформаційного перевантаження). Кліповість мислення допомагає відсікати зайве та концентруватися на необхідному прямо зараз;

3) розвиток багатозадачності. Кліпери можуть одночасно слухати музику, спілкуватися в месенджері, редагувати фото для допису в соцмережі та виконувати домашнє завдання. Звичайно, якість виконання таких задач може страждати, адже основна концентрація буде на більш важливому;

4) індивідуалізм та відкритість. Кліпери менш тяжіють до колективу, прагнучи дослухатися лише до тих, чия думка для них важлива. Не бояться публічності та навіть прагнуть її;

5) самостійність. Кліпери є досить самостійними у пошуку інформації на просторах інтернету, адже адаптувалися до цього процесу завдяки схильності до технологізації;

6) велика швидкість сприймання та аналізу візуальних образів.

Усі ці визначальні характеристики кліперів є пов'язаними із формуванням читацької компетентності і, за умови продуктивної роботи педагога, можуть бути використаними, як опорні на уроках читання.

4. З'ясувавши перспективи використання методики Click-навчання для підвищення рівня читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням, ми маємо констатувати, що успішність використання Click-навчання буде залежати від таких факторів:

- 1) оновлення матеріально-технічної бази та загальна технологізація освітнього середовища;
- 2) осучаснення підходів до наочності, надаючи перевагу яскравій, динамічній;
- 3) подолання відірваності навчання від життя та максимальний зв'язок з чуттєвим досвідом дитини;

- 4) орієнтація на масив інформації та самостійність у її інтерпретації;
- 5) формування сприятливого для живої комунікації середовища;
- 6) надання керованої, але самостійності.

Для ефективної практичної реалізації Click-навчання, маємо надавати перевагу інтерактивним методам навчання, які володіють необхідним рівнем «клікабельності».

5. Перевіливши під час навчального експерименту рівень сформованості читацької компетентності учнів та ефективність методики Click-навчання для його підвищення. Опрацювавши отримані результати статистично та інтерпретувавши їх методично, ми дійшли висновку, що методика є ефективною. Адже контрольний етап експериментального дослідження показав, що у контрольному класі показники сформованості читацької компетентності майже не змінилися. Так, 12% школярів мали початковий рівень читацької компетентності і під час проведення першого анкетування, і на етапі контрольної перевірки. Тільки на 4% змінилася кількість учнів із середнім та достатнім рівнем читацької компетентності.

У експериментальному ж класі, у наслідок впровадження на формувальному етапі дослідження елементів методики Click-навчання, показники достатнього та високого рівнів читацької компетентності підвищилися. Так, показники достатнього рівня збільшилися на 17,5%, а високого — на 4,2%. Натомість показники початкового і середнього рівня зменшилися на 11,7% та 10% відповідно. Це вказує на ефективність та перспективність зазначеної методики для формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням.

Отже, мети нашого дослідження, яка полягала у розробці науково обґрунтованої, дієвої та такої, що її ефективність буде доведено у ході експериментальної перевірки методичної системи формування читацької компетентності молодших школярів із кліповим мисленням засобами Click-навчання було досягнуто. Усі завдання виконано.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вторнікова Ю. С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. Витоки педагогічної майстерності: збірник наукових праць. Полтава, 2011. С.88–94
2. Горбатова Н. С. Робота над текстом як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. Формування творчої особистості в умовах компетентнісної освіти: зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2016. Вип. 9. С. 122–127.
3. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р.№87.) Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
4. Дмитренко С., Долгова Д., Харченко Н. Click-навчання. Методика організації освітньої діяльності з дітьми нового покоління. Київ: «Видавнича група «Шкільний світ». 2020, 120 с. (Серія Бібліотека «Шкільного світу», с. 26
5. Закон України «Про освіту» від 16 липня 2019 р./ Верховна Рада України, 2017 р. №38-39.
6. Кейс-технології у виховному процесі URL:
<https://naurok.com.ua/keys-tehnologi-u-vihovnomu-procesi-keys--metod-keys-stadi-metod-konkretnih-situaciy-tehnika-navchannya-scho-vikoristovue-opis-realnih-situaciy-pid-situacieyu-keysom-rozumiet-317322.html> (дата звернення:15.10.2023).
7. Купріянова В.В. Читацька компетентність молодшого школяра. Початкова школа. 2012. №3. С.4-11.
8. Любов Байдюк Теоретичні передумови формування основ читацької компетентності молодших школярів. Збірник наукових праць Уманського державного університету. Вип.3, 2022, с.59-69.

9. Мартиненко В.О. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів. Збірник наукових праць: Педагогічна освіта: теорія і практика. Вип. XV. Кам'янець-Подільський, 2013. С. 145-151.
10. Мартиненко В. Читацька діяльність молодших школярів: сучасні тенденції розвитку. *Початкова школа*. 2017. № 8. С. 16–20.
11. Марченко Н. Ключ до читання. *Початкова школа*. 2016. №5. С. 33-37.
12. Матющенко В.В. Сучасні тенденції інноваційних процесів Нової української школи. Сучасна освіта: досвід і новаторство. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців та студентів (28 березня 2023 рр.). Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. С.23-24.
13. Матющенко В.В. Формування читацької компетентності молодших школярів. Збірник тез доповідей за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції 27-28 жовтня 2022 року. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції. Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2022. С. 222-224
14. Матющенко В.В. Формування читацької компетентності сучасними технологіями на заняттях української мови і літератури в початковій школі. Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти: матеріали III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (18 травня 2023 року). Рівне: РДГУ, 2023. С.74-75.
15. Методичний курс. Клік-навчання: як ефективно працювати з кліповим мисленням дітей. URL: <https://umity.in.ua/course/?id=916645> (дата звернення: 07.07.2023).
16. Михайленко О.В., Титок В.В. Прийоми формування читацької компетентності учнів молодшого шкільного віку із кліповим

мисленням. «Перспективи та інновації науки». Випуск № 14(32) 2023. С.325-338.

17. Науменко В. Оволодіння читацькою компетенцією. *Початкова освіта*. 2012. №3. С. 40-42.
18. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ia / Софій Н. З. та ін.; за ред. Н.М. Бібік. Київ, ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
19. Нова українська школа/М-во освіти і науки України, 2016.
[URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf).
20. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ia / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>.
21. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р. ; за заг. ред. Грищенка М. 2016. 36 с.
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
22. Опис ключових змін до проекту оновленої програми з літературного читання 2-4 класи [електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://urok.in.ua/content/opys-klyuchovyh-zmin-do-proektu-onovlenoyi-programy-z-literaturnogo-chytannya-2-4-klasy>
23. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с. URL:
<http://undip.org.ua/upload/iblock/d26/20.4-posibnyk-ponomar%60ova.pdf>

24. Попович Л. Формування комунікативної компетентності молодших школярів. Початкова школа. 2015. № 1. С. 52–54 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2015_1_14.
25. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи: наказ МОН від 23.03.2018 №283.
26. Рекомендації щодо формування читацької компетентності учнів на рівні початкової освіти. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/chyt-gram-24-10-22.pdf>, с. 7.
27. Ритова К. В. Основні причини відсутності інтересу до читання у молодших школярів. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Ялта, 2008. Вип. 19, ч. 1. С. 133–137.
28. Савченко О.Я. Умій вчитися: навч. посіб. для молодших школярів. К.: Освіта, 1998. 188 с.
29. Савченко О.Я. Літературне читання: підруч. для 2 кл. К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. 160 с
30. Савченко О.Я. Літературне читання: підруч. для 3 кл. К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. 192 с.
31. Соболева С.М. Кліпове мислення як соціально-психологічний феномен та його роль у навчально-пізнавальній діяльності студентів. URL: [//tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2019/part_2/18.pdf](http://tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2019/part_2/18.pdf), с. 88 (дата звернення 15.05.2023).
32. Смілянець С. Комунікативна компетентність учнів. Використання інтерактивних вправ для формування комунікативної компетентності молодших школярів. Початкова освіта. 2017. № 9. С. 14–29.
33. Талан Л. Кліпове мислення: міфи та реалії. Педагогічний вісник Поділля. 2022. №1.
34. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

- 35.Толочко С. В. Структурно-системний аналіз визначення сучасних ключових компетентностей у світі / ScienceRise. PedagogicalEducation. 2018. № 5. С. 36-42. <https://media.neliti.com/media/publications/312107-structured-system-analysis-of-determinat-28a645db.pdf>
- 36.Ткачук Г. Читання-розгляд як системний метод формування культури читацької діяльності учня. *Початкова школа*. 2009. № 9.– С.7 – 10.
- 37.Українська мова та читання. 3 клас: підручники. URL: <http://surl.li/nwknh>.
- 38.Фасоля А. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. URL: <https://dyvoslovo.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/2-0917.pdf>, с.10.
- 39.Хома О., Ліба О. Формування компетентностей у молодших школярів в контексті сучасних освітніх реформ. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1–2. С. 291–302. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2018_1-2_24 (дата звернення: 27.01.2021).
- 40.Хорошковська Т. Сучасний погляд на читацькі вміння та їх вимірювання в основній школі. *Українська мова і література в школі*. 2008. № 3. С. 58–6];
- 41.Чим небезпечне кліпове мислення і як з ним боротися. URL: <https://delovoy.com.ua/chim-nebezpechne-klipove-mislennya-i-yak-z-nim-borotisy/> (дата звернення:10.04.2023)
- 42.Шуляр В.І. Компетентний випускник-читач: модель, система компетенцій, критерії оцінювання. URL: <http://surl.li/nwkmw>.
- 43.Яценко Т. О. Розвиток читацької компетентності учнів ліцею у контексті нової парадигми шкільної літературної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка* : зб. наук. пр. Старобільськ, 2019. Вип. 3 (326). Педагогічні науки. С. 183-190.

- 44.Яценко Т.О. Читацька компетентність учнів як ключове поняття сучасної шкільної освіти. URL: <http://surl.li/dpjfo>.
- 45.Янко Н., Дженджеро О. Нормативність усного професійного мовлення майбутніх учителів початкової школи. NEW INCEPTION : наук. журнал / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка ; голов. ред. С. І. Стрілець. Чернігів, 2020. № 2. С. 18–25.
- 46.Dichotomyofthe ‘clipthinking’ phenomenonVolkodav T., Semenovskikh T. Proceedingsof ICEPS 2017 (InternationalConferenceonEducation, Psychology, andSocialSciences) 2 August 2017 Bangkok, Thailand - Volume 4 ChulalongkornBusinessSchool, ChulalongkornUniversity 2017 pp. 345-353.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета

1. Педагогічний стаж

2. Яке із цих тверджень Вам імпонує найбільше:

а) «кліпове мислення» – проблема сучасного покоління. Яка ускладнює чи унеможлиблює навчальний процес;

б) «кліпове мислення» – виключно наслідок надмірного захоплення підростаючого покоління гаджетами;

в) «кліповість» мислення – вигадали, аби знайти пояснення тому, що деякі діти не готові до формування глибоких знань. Їхній максимум – поверхові знання з тих предметів, які їм подобаються;

г) «кліповість» мислення не є виразом та виключно негативним явищем.

3. Чи вважаєте Ви «кліпове мислення» перешкодою для формування читацької компетентності учнів? Чому

4. Як у власній практичній діяльності Ви використовуєте переваги «кліпового мислення»? Боретеся із недоліками?

5. Що Вам відомо про Click-навчання?

6. Які із цих рекомендацій лежать в основі Click-навчання?

а) говоріть стисло, коротко;

б) усне завдання потрібно вмістити у 25 слів;

в) використовуйте методи візуалізації як основного способу надання нової інформації на уроках;

г) активно використовуйте Інтернет-ресурси на уроках та у процесі підготовки домашнього завдання.

7. На яких принципах базується Click-навчання?

а) фрагментарність;

- б) візуалізація;
- в) анімація;
- г) аргументованість;
- д) асоціація;
- е) відтворення;
- є) доступність;
- ж) послідовність.

8. Як Click-навчання сприяє формуванню читацької компетентності учнів?

9. Чи вважаєте Ви за необхідне змінювати підходи до навчання читання дітей нового покоління?

а) ні, адже методи, які використовувала раніше, досі доводять свою результативність;

б) ні, бо не вбачаю у цьому потреби. Діти жодним чином не змінилися, тож досить просто якісно виконувати свою роботу;

в) так, бо вплив інформаційного суспільства на зміну форм мислення та сприймання сучасних дітей неможливо заперечувати;

г) так, адже хочеться бути сучасним ефективним учителем, що володіє актуальним інструментарієм для формування читацької навички учнів;

д) так, оскільки я є творчим педагогом і сама розробляю цікаві вправи для навчання сучасних дітей.

10. Перелічіть методи, прийоми, стратегії, які найчастіше використовуєте для формування якостей читання дітей нового покоління.

Анкета

Прізвище та ім'я _____ Клас _____

1. Читаючи книжку я

а) читаю усе підряд;

б) обираю найцікавіше, пропускаючи нудне;

в) не читаю, бо комп'ютерні ігри чи мультфільми подобаються більше, ніж читання;

г) розглядаю малюнки і тільки тоді вирішую, читати її чи ні.

2. Я вважаю, що краще отримувати інформацію:

а) з книжки;

б) з відеороликів;

в) просто запитати у когось;

г) пошукати в інтернеті.

3. Я краще запам'ятовую

а) сюжет книги (про що в ній йшлося, головних персонажів);

б) окремі цікаві вислови, слова;

в) прислів'я, анекдоти;

г) прізвище автора, колір обкладинки.

4. Необхідну інформацію я знаходжу в інтернеті

а) дуже швидко, бо часто це роблю;

б) повільно, бо багато перечитую;

в) повільно, бо ще не дуже швидко читаю;

г) дуже швидко, бо шукаю її у відеороликах.

5. Я вважаю цікавою книжку

а) у якій події розвиваються стрімко, швидко;

б) де все поступово, плавно, чітко;

в) мультфільм, бо він яскравіший та цікавіший;

г) онлайн гру, бо в ній швидкість подій залежить тільки від тебе.

6. Читання книг –

- а) нудна справа, мені не подобається;
- б) дуже цікаво, бо можна уявити персонажів та довідатися багато нового;
- в) це цікаво, але краще подивитись мультфільм чи фільм, знятий за сюжетом книги;
- г) справа корисна.

7. Для мене важливим є:

- а) деталі розповіді;
- б) загальні уявлення;
- в) враження, які залишаються після прочитаного;
- г) емоції, які викликала розповідь.

8. Я більше люблю

- а) книги, де багато ілюстрацій;
- б) книги, де мало ілюстрацій, щоб самостійно уявити, як виглядали персонажі та де розгортались події;
- в) малювати ілюстрацій до прочитаного.

9. Із більшим задоволенням я

- а) прочитаю короткий вірш;
- б) прочитаю цікаву казку;
- в) пограю в онлайн гру;
- г) прочитаю оповідання.

УДК 373.3.015.3:[373.3.017:028

Михайленко Олена Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 14037, м. Чернігів, вул. Ак. Павлова, буд. 17, кв. 22, тел.: 099 792 41 61, e-mail: yarlyona_1993@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8982-9728>

Титок Вікторія Володимирівна, магістрантка факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 17023, с. Короп'є Чернігівський район Чернігівська область, вул. Незалежності, буд.80, тел.: 095 839 19 18, e-mail: vika.matjuschenko07@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-6187-9571>

ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ КЛІПОВИМ МИСЛЕННЯМ

Анотація. У статті проаналізовано специфіку формування читацької компетентності учнів молодшого шкільного віку, що мають кліпове мислення. Акцентовано увагу на особливостях такого мислення та тих прийомах, які зможуть допомогти зробити цей процес більш якісним та відповідним запитам сучасних дітей. Автори наголошують на необхідності багатовимірного підходу до проблеми «кліповості» мислення та не агітують боротися з ним, як із проблемою, перешкодою на шляху до формування компетентного читача, а навпаки – звертають увагу на позитивні сторони такої ознаки мислення, як кліповість. Адже уміння використати такі переваги на користь самої дитини та формування читацької компетентності є рисою прогресивного педагога, який орієнтується не лише на проблему, а й на можливості, інтереси та потреби учнів. А це можна забезпечити тільки за умови грамотного підходу до організації освітнього процесу з опорою на ті зміни, які сталися та прийняття їх як виклику для самовдосконалення.

Особливої уваги приділено методичним рекомендаціям, сформульованим з метою поліпшення взаємодії між учителем та кліпером на уроці літературного читання. Проаналізовані умови сприяння зближенню та розумінню учителями потреб та особливостей кліперів, з метою використання їхньої специфічної ознаки для організації більш плідної взаємодії у процесі формування читацької компетентності. Основою для таких рекомендацій є інтерпретований та адаптований під час власної освітньої діяльності досвід прогресивних педагогів-практиків та опора на сильні сторони кліперів, які часто залишаються поза увагою сучасної початкової освіти.

Крім того, здійснено переоцінку розуміння «кліповості» мислення не як вади чи проблеми, а як специфічної характеристики нового покоління дітей, яку можна задіяти для підвищення рівня читацької компетентності. На конкретних прикладах продемонстровано ті умови, що мають сприяти успішному використанню прийомів формування читацької компетентності у дітей, які мають «кліпове» мислення.

Ключові слова: «кліпове» мислення, читацька компетентність, літературне читання, кліпер, читацька позиція.

Mykhailenko Olena Viktorivna, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Languages and their Teaching Methodology Department, T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium», 14037, Chernihiv, Ac. Povlova str., 17/22, tel.: 099 792 41 61, e-mail: yarlyona_1993@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8982-9728>

Tytok Viktoriia Volodymirivna, master's student at the Department of Preschool, Primary Education and Arts of T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium», 17023, Koropie village, Chernihiv district, Chernihiv region, Nezalezhnosti str., 80, tel.: 095 839 19 18, e-mail: vika.matjuschenko07@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-6187-9571>

TECHNIQUES FOR FORMING READING COMPETENCE OF JUNIOR PUPILS WITH CLIP THINKING

Abstract. The article analyzes the specifics of the formation of junior pupils' reading competence who have clip thinking. Attention is focused on the features of such thinking and those methods that can help make this process more qualitative and appropriate to the demands of modern children. The authors emphasize the necessity for a multidimensional approach to the problem of clip thinking and do not recommend to fight it as a problem, an obstacle on the way to the formation of a competent reader, but on the contrary, they pay attention to the positive aspects of clip thinking. After all, the ability to use such advantages for the benefit of a child and the formation of reading competence is a feature of a progressive teacher who focuses not only on the problem, but also on the opportunities, interests and needs of pupils. And this can be ensured only under the condition of a competent approach to the organization of the educational process based on the changes that have occurred and accepting them as a challenge for self-improvement.

Special attention is paid to methodical recommendations formulated with the aim of improving the interaction between a teacher and “clipper” during literary reading lessons. The conditions for rapprochement and understanding by teachers of the needs and features of “clippers” were analyzed, with the aim of using their specific feature to organize more fruitful interaction in the process of forming reading competence. The basis for such recommendations is the experience of

progressive teachers which is interpreted and adapted during their own educational activities and also relying on the strengths of “clippers”, who are often overlooked in modern primary education.

In addition, a reassessment of the understanding of clip thinking was carried out, not as a defect or problem, but as a specific characteristic of the new generation of children, which can be used to improve the level of reading competence. Specific examples demonstrate the conditions that should contribute to the successful use of the techniques for the formation of children reading competence who have clip thinking.

Key words: clip thinking, reading competence, literary reading, clipper, reader's position.

Постановка проблеми. Упродовж тривалого часу система освіти, особливо її початкової ланки, перебуває у непростих умовах, адже після адаптації до реалій дистанційних форм навчання, пов'язаних із пандемією COVID-19 та відповідних карантинних обмежень, освітню траєкторію ускладнила війна. Проте означені явища загартували сучасного освітянина, дали йому той рівень дидактичного інструментарію-озброєння, який дозволив бути ефективним воїном освітнього фронту. Зокрема така ефективність виражається в усвідомленні не лише тих змін, що відбулися в педагогічних умовах організації освітнього процесу, а й змін, що відбулися в структурі самої особистості здобувача освіти. Так, наприклад, раніше про таку ознаку мислення, як «кліповість» говорили не настільки часто. Радше цю ознаку розглядали як проблему, яку необхідно вирішити задля підвищення загальної успішності учня. Проте зараз кліповість позиціонується, як адаптаційна реакція організму на фрагментарність подачі інформації, її надмірної кількості та бажання охопити й опрацювати якомога більший обсяг нових знань. Основним засобом для їх отримання є читання. Адже навіть ролики, візуальні ряди супроводжуються текстовими титрами для полегшення сприймання. Тож закономірним та логічним є прагнення до підвищення якості як процесу формування читацької компетентності, так і його результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «читацька компетентність», за переконанням Т. Яценко, поєднує такі ключові характеристики читацької діяльності особистості здобувача освіти: технічну (загальну сформованість навички читання); когнітивну (пізнавальна діяльність учнів); комунікативну (діалогічна взаємодія: автор – текст, автор – читач, читач – текст); ціннісну (оцінні судження, ставлення до прочитаного). Науковці (Я. Андреева, А. Вітченко, О. Ісаєва, В. Мартиненко, О. Савченко, Е. Соломка, Г. Токмань, Н. Чепелева, О. Шкловська, В. Шуляр, А. Фасоля, Т. Яценко та ін.) визначають читацьку компетентність як інтегровану особистісну якість, що формується й розвивається у системі різних шкільних навчальних предметів і вдосконалюється протягом життя. Тому вважаємо, що читацьку компетентність доцільно диференціювати як ключову для різних

освітніх галузей та як предметну для мовно-літературної освітньої галузі [1]. Проблему «кліпового» мислення досліджували такі вчені, як І. Березовська, Т. Семеновських, Г. Гич, О.Шалагіна, Н. Довгополова, М. Літвінова, К. Мітягіна, С. Дмитренко, Д.Долгова, Н. Харченко, Т. Удовицька, І. Книш тощо. Не зважаючи на це, проблема формування читацької компетентності у дітей, що мають кліпове мислення не є достатньо дослідженою та потребує більш ретельного вивчення. Саме тому у своєму дослідженні ми приділили увагу вивченню тих прийомів, які допомагають учителя краще зрозуміти дітей-кліперів та організувати процес формування читацької компетентності більш якісно.

Мета статті – проаналізувати проблему формування читацької компетентності учнів молодшого шкільного віку та запропонувати прийоми для її вирішення.

Виклад основного матеріалу. Сам термін «кліпове» мислення з'явився в середині 1990-х років і спершу вказував на особливість людини сприймати світ крізь короткі барвисті образи і послання теленовин або відеокліпів. «Clip» (англ.) – фрагмент тексту, вирізка з журналу, газети, епізод відео чи фільму. За умови кліповості мислення життя стає схожим на відеокліп, бо людина сприймає світ не цілісно, а як послідовність майже не пов'язаних між собою подій [2].

Тривалий час кліпове мислення було своєрідним вироком та перешкодою для здобуття системи знань, проте психологи звернули увагу і на такі переваги людей, що мислять кліпами:

- **людина, що має такий тип мислення, може швидко, конкретно та чітко як отримати, так і озвучити необхідну їй інформацію.** Вона не буде вдаватися до деталізації та аналізу матеріалу, адже можна виконати поставлене завдання значно швидше;

- **кліпер володіє хорошою швидкістю реакції.** Йому не складно листуватися одразу з кількома адресатами. Він миттєво переключається з однієї теми на іншу. Йому достатньо кількох секунд, щоб визначити, що найбільше потребує його уваги, а на що не варто її звертати зараз;

- **здатність мислити «кліпами» дає переваги під час розв'язання декількох завдань одночасно.** Сучасна дитина в процесі виконання домашнього завдання ще встигає листуватися з друзями, слухати музику та пити чай. Вона не буде звертатися до підручника, щоб згадати те чи інше правило, адже для цього є інтернет, або група у вайбері чи телеграмі, де друзі завжди допоможуть. Паралельно він замовить смачну піцу на обід, а також товар зі знижкою в інтернет-магазині. І, звичайно, знайде час аби пограти в онлайн-ігри.

- **Голова, яка працює за допомогою кліпового мислення, не болить.** Кліпери не просять вимкнути телевізор, бо шум заважає виконувати домашнє завдання. Вони не втомлюються від масивів інформації, навпаки, дитина може одночасно дивитися улюблену передачу, гортати стрічку новин

у соціальних мережах і читати повідомлення від друзів. Такі діти забирають з інформаційного потоку лише необхідну їм частину, а тому не перевтомлюються.

– **Кліпове мислення дозволяє засвоювати більшу кількість інформації за менший час.** Саме кліпове мислення створило голосових помічників типу Siri або Аліса. Замість того, щоб шукати потрібний сайт, можна просто зробити короткий запит і відразу ж отримати бажане. Не потрібно перечитувати довгий науковий трактат – досить подивитися п'ятихвилинний відеоматеріал [3].

Зважаючи на це, метою нашого дослідження було виділення тих прийомів, які допоможуть організувати процес формування читацької компетентності таким чином, що кліповість мислення буде не вадою, а перевагою кліпера. Отже, ми виділили такі прийоми:

1. *«Лайки».* Частіше знаходьте переконливі приводи для похвали або створюйте ситуації успіху. Представники цього умовного покоління звикли із самого дитинства до певних заохочень. Цих дітей підтримували, хвалилибатьки і вчителі усюди й завжди:

- за кожен більш-менш серйозний шкільний конкурс (участь чи перемога) вони обов'язково отримували нагороду;
- за змагання – хоча б сертифікат про участь;
- їхні фото збирають купу лайків та репостів, власне, це основне їхнє призначення [4, С. 37].

Проте, не зважаючи на все це, для кліперів похвала не є чимось особливим, адже давно стала органічною складовою їхнього життя у різних форматах, про які говорили раніше. Відсутність же такого «фідбеку» для дітей із кліповим мисленням здається ледь не трагедією, адже тоді їхні зусилля видаються тими, що були витрачені марно, а це неприпустимо. Вони втрачають мотивацію до діяльності, на яку витратили час, але не отримали «лайків». Саме тому необхідно знаходити приводи для похвали у процесі формування читацької компетентності:

- уважно слухав, коли читав учитель;
- ретельно стежив;
- жодного разу не помилився;
- допоміг сусідові, показавши, з якого місця читати під час ланцюжкового читання тощо;
- читав виразно, із відповідною інтонацією;
- найбільш мотивовано висловив читацьку позицію;
- тактовно та аргументовано відстоював свою думку і т.д.

2. *Візуалізація* [5]. Кліпери не можуть тривалий час перебувати у «текстовому» форматі уроку. Звичайна наочність також не привертає їхню увагу на тривалий час через свою примітивність. Саме тому сучасні дослідники радять робити ставку на інноваційні технології, наприклад, створення інфографіки замість звичайного тексту. Також доречними будуть

меми та гіфки. Значення ж якісних презентацій та віртуальних екскурсій переоцінити неможливо, адже з їхньою допомогою дуже зручно зафіксувати найважливіші моменти твору, що вивчається та більш детально їх проаналізувати.

3. Що менше слів, то кращий результат, або 25 на 25. Викладайте важливу інформацію чітко, коротко, пишіть структуровано, розгорнуто, за пунктами

У голови кліперів убудований умовний фільтр, обсяг якого 1-8 секунд. За дослідженнями Microsoft, саме стільки уваги діти здатні приділити новій інформації, яку ще не можуть пов'язати із попереднім досвідом. Тому довгі, перевантажені повідомлення вони просто фізично не здатні сприймати. Усне завдання, інструкцію бажано укласти у текст обсягом не більше, ніж 25 слів. А вже потім, для деталізації, розгорнуто пояснити у письмовому вигляді й за чіткими пунктами.

До речі, кожен пункт так само має складатися не більше ніж із 25 слів. Тільки не варто думати, що кліпери мають якісь вади пам'яті. Причина зовсім у іншому. У дітей цифрового покоління немає страху щось не зрозуміти, не запам'ятати чи неправильно інтерпретувати, адже вони знають, що завжди можна уточнити все в інтернеті. Якщо не власними силами, через пошукову систему, то через месенджер та вчителя. Тож кліпери просто не бачать сенсу в тому, аби обтяжувати власну пам'ять, якщо відповідь на своє запитання можна отримати за якісь секунди із мережі [4, С. 38].

Безперечно, можна й необхідно тренувати пам'ять дітей-кліперів на уроках читання, адже таким чином ви допоможете збагатити словниковий запас, що стане гарною опорою як для покращення якостей читання (правильність, бо знаєш значення слова, розумієш, куди поставити наголос, швидкість, бо знайоме, нехай навіть складне слово читається швидше, виразності, бо і знаєш значення, і розумієш, як правильно читати, свідомості, бо немає потреби домислювати чи шукати значення нових слів, а можна одразу відповісти на запитання вчителя), так і для формування читацької компетентності загалом.

4. Раціонально витрачайте час та увагу

Іще однією характерною ознакою кліперів є невміння бути зосередженими на чомусь протягом тривалого часу. Тільки ефективна організація часу вчителем допоможе робити уроки більш результативними. Представники покоління кліперів абсолютно не здатні довго зосереджуватися на чомусь одному: через 15–20 хв. вони втрачають інтерес навіть до того, що на початку викликало захват. Тому варто розподілити час уроку на невеликі проміжки по 5–10 хв. та наповнити ці відрізки різними видами діяльності, спрямованої на різнобічну роботу над текстом, що вивчається [4, С. 37].:

- читання з прогнозуванням;
- аналіз сюжетних ліній;
- первинний та вторинний аналіз тексту;

- читання за ролями;
- розбір ілюстрації;
- творча робота на основі прочитаного і подібне.

Тільки тоді ефективність уроків загалом та процесу формування читацької компетентності зокрема буде дійсно вираженою.

5. *Чіткість – понад усе*

Це зауваження стосується не тільки формулювання завдань та інструктажів на уроці, а й обсягів тієї інформації, з якою ознайомлюєте дітей під час вивчення нової теми. Не важливо, що це:

- 1) відомості про автора твору;
- 2) історія написання тексту, що вивчається;
- 3) інформація літературознавчого характеру про жанрову специфіку тощо.

Просто необхідно зробити її компактною, «концентрованою», дозвольте дітям самостійно відшукати додаткові цікаві факти. Організуйте закріплення, варіюючи формат, адже відомо, що кліпери свідомо відверто ігнорують ті етапи навчання, які є спрямованими на звичне, традиційне для нас «закріплення» матеріалу завдяки багаторазовому повторенню. Повторення, узагальнення, систематизація знань мають щоразу набувати нового, цікавого та привабливого вигляду. Не бійтеся експериментувати, адже кліпери точно оцінять вашу схильність до сучасних технологій вище, ніж страх перед новим та бажання орієнтуватися на перевіроне.

6. *Зрозумілі завдання та конкретні дедлайни*

Під час постановки завдань кліперам учитель має дотримуватися максимальної конкретики. Цифрове покоління надає перевагу споживанню й переробці інформацію дозовано, малими порціями. Їм можна й потрібно давати одночасно декілька різних за складністю та спрямованістю завдань, що мають бути виконаними за короткий проміжок часу. Краще, якщо їх буде близько 3–5, причому різнопланових. Завдяки цьому в дитини точно не виникне неприємне відчуття, що її робота стереотипна й монотонна. Їхня гіперактивність і специфічна, властива кліперам здатність постійно перемикає увагу допоможе впоратися з роботою. Варто також допомагати дітям із кліповим мисленням адаптуватися до часових рамок. Захопившись якоюсь діяльністю, кліпери можуть втратити плин часу, тому не зайвим буде нагадування про те, скільки часу на виконання завдання є та скільки залишилось, коли вже час майже вичерпано. Такий контроль хронометражу допоможе дітям об'єктивно оцінити свої сили та обрати ту діяльність, яка буде сумісною із часовими рамками, що їх пропонує учитель [4, С. 39].

7. *Структурованість на противагу хаотичності*

«Лонгріди», як і тривалі розмиті пояснення, надміру перевантажені зайвою інформацією – те, що блокує активність кліпера. Об'ємні розмови для них є виключно джерелом виснаження сил, а не вектором для діяльності. Значно більше користі буде від тієї розмови, що має вигляд алгоритма-інструкції, бо такі

За можливості структуруйте всі роз'яснення у вигляді інструкції. Довгі розмови й роз'яснення вони не сприймають. Роздавайте завдання в письмовому вигляді, розписані за пунктами.

Важливо (просто конче потрібно) добре структурувати навчальний процес. Цифрове покоління зростає в досить «упорядковано світі, потребує такого самого порядку й логічності в навчанні. Його представники хочуть точно знати, чого й коли від них чекають – причому інформація повинна бути досить детальною.

8. Забезпечуйте «зворотний зв'язок»

Сучасні учні завжди хочуть знати, наскільки правильні для іншого покоління їхні припущення, чи правильно вони розуміють матеріал. Вони будуть вдячні педагогу за увагу й участь.

Пам'ятайте про важливість усної комунікації. Використовуйте навчальні методики, що передбачають усний обмін інформацією між учнями: вербалізована інформація швидше й ліпше зберігається в пам'яті.

Усне мовлення також дуже важливе: бесіда стимулює головний мозок, зокрема й лобові частини – ділянку, що відповідає за ухвалення складних рішень і висновків. Спілкування учнів між собою стимулює також пам'ять і робить навчальний процес динамічнішим.

9. Нове покоління – нові підходи.

Зважаючи на феномен багатозадачності, який характеризує сучасних учнів навіть у початковій школі, логічнопланомірно та систематично варіювати форми організації занять. У цьому зв'язку вартими уваги освітян є:

- метод парадоксів. Щоб заохочувати учнів мислити, а не просто акумулювати інформацію, пропустивши її через себе, запропонуйте їм два твердження, які є взаємовиключними. Це також допоможе оцінити рівень усвідомленості та зосередженість після прочитання твору, актуалізує логічне та критичне мислення;

- гейміфікація. Ця методика не лише полягає у введенні до навчального процесу різноманітних ігор, а й у специфіці таких ігор, максимальній наближеності до звичних для кліперів комп'ютерних ігор: стратегії, бізнес-ігри, соціальні проєкти, симулятори тощо. Учень має орієнтуватися є лише на в'ю гру глобально, бо це може викликати паніку та сумніви у власних силах, а спершу на певний рівень гри, який треба успішно пройти, аби мати доступ до нового. Відповідно, досягнення за кожен рівень мають фіксуватися та афішуватися для стимулювання подальшої ефективної діяльності. Такі рівні можливі як у широкому діапазоні (частини розділу – окремі уроки, об'єднані спільною темою), так і у вузькому (етапи уроку, тощо);

- «перевернуте» навчання. Класна та домашня робота міняється місцями. Тобто вдома учні отримують завдання самостійно вивчити теоретичний матеріал за новою темою, а в класі – виконують домашнє завдання [5]. Цей методи стимулює пошуковий інтерес, самостійність, задіює

характерну здібність кліперів до переробки значних масивів матеріалу та вчить визначати головне й другорядне.

10. Порівняння – шлях до втрати унікальності

Для кліперів не є комфортним те середовище, де вони мають доводити те, що не є гіршими ніж «учні-зразки», адже вони взагалі не схильні до подібної безглуздої конкуренції. Проте більш продуктивною буде робота із тими учнями, які пам'ятають про власну цінність та унікальність. Тож незайвим буде це нагадувати ситуативно й не лише.

Шукайте унікальність у кожному учневі, допомагайте її вивільнити та спрямувати на конструктивну діяльність. Створення ситуацій успіху тут буде доречним, адже віра у власні сили є значно потужнішим мотиватором для кліперів, ніж бажання перевершити будь-кого в класі.

11. Конструктивна критика замість моралізаторства

Кліперів не зачіпає критика у чистому вигляді. Сумнівно, що вони якось відреагують на закиди в безвідповідальності чи халатності. Радше розцінять таку критику як знак того, що їх не розуміють. А на їхню думку всі їхні вчинки логічні, послідовні й зрозумілі [4, С. 39].

Саме тому читати нотації кліперам – марна справа. Набагато дієвішим є розбір того, що не вдалося, чому так вийшло і що потрібно зробити для того, аби ситуація не повторилася.

12. Наставник замість учителя

Кліпери просто не сприймає таку ієрархію. Учитель має виступати в ролі наставника, якого можна завжди звернутися за порадою. Взаємоповага – основний елемент у побудові конструктивного діалогу.

Керуйте мудро. Учні не затаврують вас презирством, якщо відчують, їхні знання в якійсь галузі глибші, ніж ваші. Однак вони неодмінно побажають, щоб ви дали їм можливість продемонструвати ці знання, і будуть дуже вдячні, якщо ви виявите щиру зацікавленість.

Представники цього покоління хочуть, щоб педагог був умілим і мудрим керівником, а не «знав усе» [4, С. 39].

13. Гаджети – не заважають уроку, а роблять його більш сучасним

Для кліперів гаджети – це більше, ніж джерело для підтримки зв'язку. Це покоління народилося з гаджетами і не уявляє розлуки з ними. Карати через позбавлення телефону або що – не раціонально. Краще самим замислитися над тим, як використати потенціал сучасних технологій для осучаснення уроку. Так, наприклад, існує практика створення профілю в соцмережах певного персонажа чи літературного героя для того, щоб показати, яким би він був зараз, у цифрову добу. Важливо при цьому зберегти «почерк» реальної чи вигаданої особи, залишаючи її зрозумілою для інших. Подібні прийоми зближують покоління учнів та вчителів, мотивують дітей до читання, вивчення біографії поетів та письменників, розкривають творчі здібності та, звичайно, безпосередньо впливають на процес формування читацької

компетентності. Тож подібні інструменти варто брати на озброєння, щоб уроки «оживали», а кліпери – могли задіяти свій потенціал на повну.

14. Диктатура породжує відсторонення

Диктаторський стиль є неприйнятним для будь-якого формату спілкування й навчання, але для ефективної взаємодії із цим поколінням абсолютно не працює. Кліпери потребують толерантного наставника, який буде цінувати й поважати своїх підопічних, спілкуватися з ними практично на рівних. Агресивне ж ставлення до кліперів викликає у дітей почуття відторгнення та відсторонення. Лідер для цифрового покоління – це не той, хто вміє тиснути на інших і будь-що досягати мети. Це передусім чудовий професіонал, здатний завоювати авторитет серед інших завдяки своїм знанням і досвіду. Кредо цифрового покоління: «Слухай мене, розумій мене, говори зі мною, цілуй мене». Агресивний же стиль може налякати, викликати скутість та небажання йти на контакт. За таких умов про ефективну організацію процесу формування читацької компетентності не може бути й мови.

15. Через розваги до навчання

Кліпери є парадоксальною умовною групою у тому зв'язку, що вони не хочуть, щоб їх навчали, хоча й люблять навчатися. Тобто учителям варто звертати увагу на форму подачі матеріалу та контролю за його засвоєнням, аби це не було монотонно, нудно. Звичайно, кожен урок не може бути суцільним святом та розвагою, адже тоді такий формат теж призведе до втрати інтересу, але доповнювати дидактичну складову уроків розважальною – цілком доречно та виправдано. Діти, що мислять кліпами, не можуть сприймати плаский матеріал та перетворювати його на компетентності. Тільки те, що вражає, викликає здивування, захоплення, привертає увагу може стати якісним мотиватором до вивчення навіть того твору, який спершу не здавався особливо привабливим [4, С. 40].

16. Довіра до власного досвіду через свободу дії

Безперечно, надміру захоплюватися таким підходом не варто, проте слід пам'ятати той факт, що для кліперів чужий досвід не є авторитетним. Тож надмірний контроль там, де може бути місце для самостійності, творчості не є вдалим вибором. Ваш інструктаж має давати відповідь на запитання «що робити?», а от, як цього досягнути – залиште без відповіді, адже для учнів молодшого шкільного віку такий виклик буде цікавим. Якщо ж виникнуть складності, можна допомогти, зазначивши вузлові моменти алгоритму, не вдаючись у деталі, аби однаково залишити місце і для свободи, і для творчості, і для вираження власної читацької позиції.

17. Умотивованість – запорука успіху

Будь-які дії будуть виконані якісно, за умови належної мотивації. Адже ні для кого не секрет, що мотиваційна складова читацької компетентності останнім часом найбільше страждає. Діти не особливо активно прагнуть до читання, бо мають вибір для задоволення аудіо-візуальних та знаннєвих потреб. Навіщо перечитувати підручник, якщо можна швидко знайти

інформацію в інтернеті? Навіщо читати казку, якщо можна подивитися мультфільм чи пограти в онлайн-гру? Навіщо узагалі читати, якщо можна знайти інші, цікавіші розваги? Саме для того, щоб такі запитання не виникали, або ж отримували коректну та переконливу відповідь необхідно ефективно мотивувати учнів до читання. Для цього варто просто пояснити всі ті переваги, які вони будуть мати, якщо оберуть читання і що втратять, якщо відмовляться від читання.

18. Зробіть навчальний матеріал «яскравим і зримим»

Цифрове покоління найкраще сприймає саме візуальну інформацію. Для більшості учнів сприйняття візуалу є більш комфортним, ніж будь-яке інше. Але в цього покоління таку схильність дуже виражено. Ці діти краще розуміють образи, ніж слова. Інструкції в картинках або у формі відеоролика діють на них ефективніше. Тому план заходів вони швидше зрозуміють у вигляді карти, а не списку пунктів. Для них текстові матеріали повинні бути простими для сприйняття, структура тексту має відповідати його змісту, а ключові пункти треба виділити візуально.

Окрім того, для цього покоління дуже важливе підбиття підсумків кожного етапу навчання та майже негайна постановка завдань на наступний етап. Подавайте матеріал в оптимістичному тоні. Позитивне мислення сприяє розумовій активності.

19. «Кліпери» чекають індивідуальних завдань і доручень

Кліпери – індивідуалісти, тому не можуть працювати в команді. Якщо ви хочете, щоб представники цифрового покоління працювали разом, організовуючи спільні заходи, поставте завдання цікаве всім. Щоб уникнути плутанини, розподіліть відповідальність, інакше всі можуть взятися за одне завдання, а зрозумівши це, зовсім перестануть працювати.

Спробуйте спілкуватися з ними особисто, зрозуміти, що їм цікаво, у чому унікальність кожного з них. Так у вас будуть важелі впливу.

20. Дайте їм можливість самим зрозуміти, як і що слід робити

Це покоління не довіряє чужому досвіду. Вони звикли покладатися на чужі висновки. Тому їм потрібен на обмірковування й ухвалення рішення. Можливо, їм потрібно буде спробувати себе в кількох сферах, щоб визначитися, яка з них більше захоплює. Завдання їм ліпше ставити так, що вони звучали як пропозиція, яку потрібно обговорити. До того ж ці неохоче запам'ятовує інформацію, сподіваючись на технології.

21. За інфантилізмом ховається чітка розстановка пріоритетів

Усе, що не збігається з цінностями, внутрішнім світ й особистими зацікавленнями дітей-кліперів не викликає в них ніяких хвилювань і бажання вияви участь. Вони глухі до всього, що, на їхній погляд, не корисне й не потрібне, не має прикладного значення.

Будучи зануреними в нескінченний потік інформації, вони навчилися жорстко «відмітати» все непотрібне для життя. Інакше можна потонути. Тому

спілкуватися з ними найліпше предметно, у справі. Вони самі зможу виявити й виправити хиби[4, С. 42].

Висновки. Отже, як бачимо, «кліповість» мислення сучасних дітей молодшого шкільного віку є цікавим інструментом, який можна використовувати для формування читацької компетентності учнів. З'ясувавши специфіку такої ознаки мислення сучасних дітей, ми запропонували добірку методичних прийомів, які допомагають учителям початкових класів переглянути своє ставлення до кліповості та використання її можливостей на уроках літературного читання. Адже за умови організації якісної взаємодії, процес навчання загалом та становлення читацької особистості дитини із кліповим мисленням можна здійснювати якісно та ефективно.

Література:

1. Яценко Т.О. Читацька компетентність учнів як ключове поняття сучасної шкільної освіти. URL:<http://surl.li/dpjfo> (дата звернення: 29.09.2023).
2. Чим небезпечне кліпове мислення і як з ним боротися. URL:<https://delovoy.com.ua/chim-nebezpechne-clipove-mislennya-i-yak-z-nim-borotisia/>(дата звернення: 29.09.2023).
3. Кліпове мислення: що це таке в психології? Мислення сучасних школярів, плюси і мінуси. Як позбутися від кліпового мислення?URL:<https://podarynok.com.ua/kl-pove-mislennya-scho-ce-take-v-psyholog-mislennya-suchasni-shkolyar-v-plyusi-m-nusi-yak-pozbutisia-v-d-kl-povogo-mislennya/>(дата звернення: 29.09.2023).
4. Дмитренко С. Click-навчання. Методика організації освітньої діяльності з дітьми нового покоління. Київ : «Видавнича група «Шкільний світ», 2020. 120 с.
5. 7 орієнтирів для навчання дітей із кліповим мисленням. URL:<https://naurok.com.ua/post/7-orientiriv-dlya-navchannya-ditey-iz-clipovim-mislenniam>(дата звернення: 29.09.2023).

References:

1. Yatsenko T.O. Chytatskakompetentnistuchnivyakkluchoveponiattiasuchasnoishkilnoiosvity[Pupils' readingcompetenceas a keyconceptofmodernschooleducation]. Retrievedfrom <http://surl.li/dpjfo> [inUkrainian].
2. Chymnebezpechneclipovemyslennia i yak z nymborotysia[What is dangerous clip thinking and how to fight it]. Retrieved from <https://delovoy.com.ua/chim-nebezpechne-clipove-mislennya-i-yak-z-nim-borotisia/> [in Ukrainian].
3. Klipovemyslennia: shhotsetake v psykholohii? Myslenniasuchasnykhshkoliariv, pliusy i minusy. Yakpozbutysiavidklipovohomyslennia?[Clip thinking: what is it in psychology? Thinking of modern schoolchildren, pros and cons. How to get rid of clip thinking?].Retrievedfrom<https://podarynok.com.ua/kl-pove-mislennya-scho-ce-take-v-psyholog-mislennya-suchasni-shkolyar-v-plyusi-m-nusi-yak-pozbutisia-v-d-kl-povogomislennya/>[in Ukrainian].
4. Dmytrenko, S. (2020). *Click-navchannia. Metodykaorhanizatsiiosvitnoidiialnosti z ditmynovohopokolinnia. [Click-learning. Methods of organizing educational activities with children of the new generation]*. Kyiv : «Vydavnychahrupa «Shkilnyisvit». [inUkrainian].

7 oriientyriivdlianavchanniaditeiizklipovymyslenniam[7 guidelines for teaching children with clip thinking]. Retrieved from<https://naurok.com.ua/post/7-orientiriv-dlya-navchannya-ditey-iz-klipovim-mislennyam> [